Humanist

Tweewekelijkse uitgave van
het Humanistisch Verbond
Postbus 114, Utrecht
Tel. (030) 31 81 45

31 - 4/5

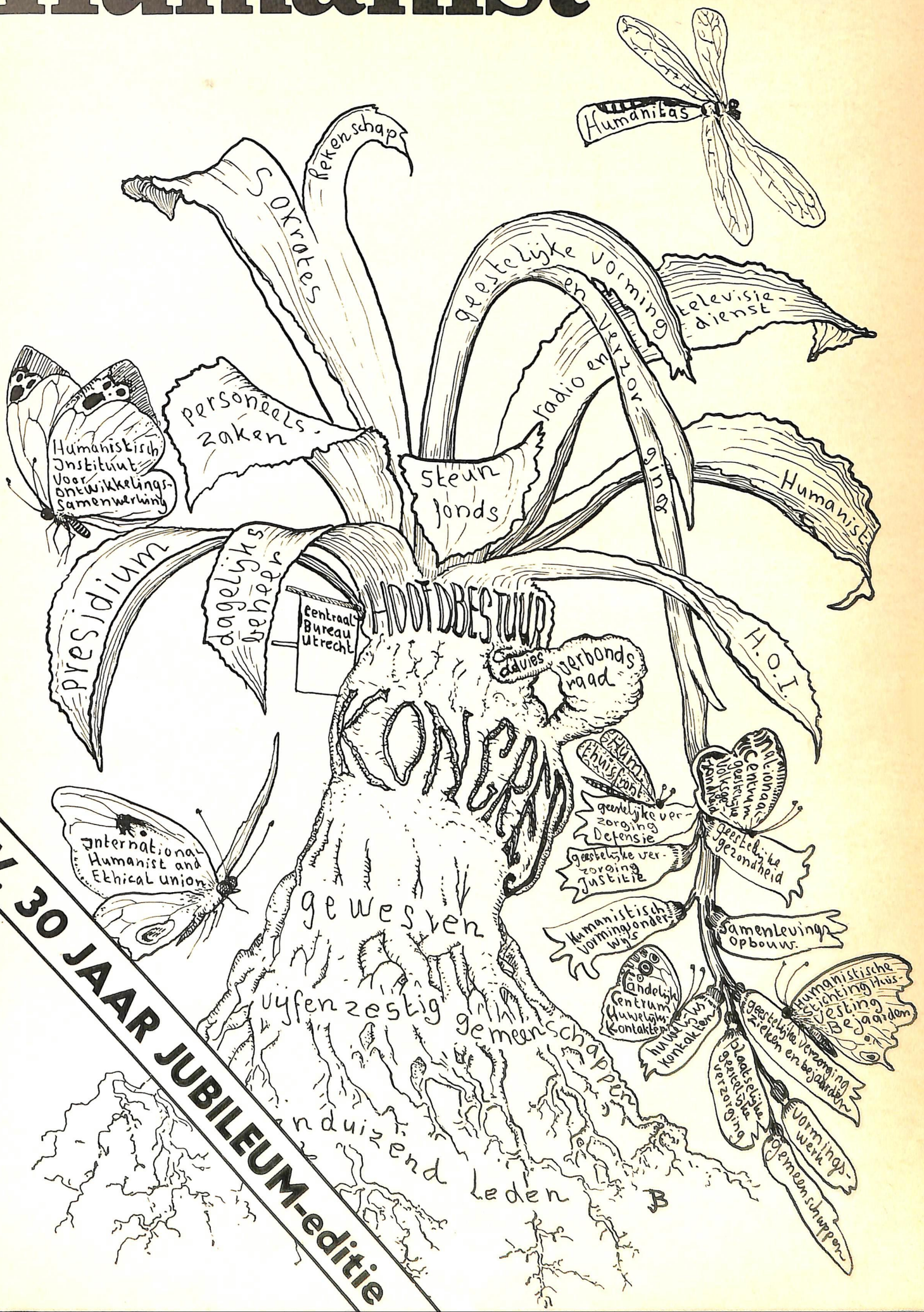

H.V. 30 JAAR JUBILEUM-editie

HOOFDBESTUUR I

Ook humanisten blijken niet onvatbaar voor het virus van de onverdraagzaamheid en daar wat verkouden van te kunnen worden. Eerst waren daar kerstboomverbieders, ergens in Noord-Holland. De bewoners van een bejaardenhuis aldaar mochten geen kerstboom in de recreatiezaal, want dat zou te christelijk zijn. Enfin, bomen kwamen er toch, die dan weer verwijderd werden; het werd dus ook nog een prestigekwestie. Het bestuur is inmiddels van alle kanten op zijn nummer gezet voor de aanleiding die het zelf gegeven heeft.
Nu krijgen we te doen met gelijkhebbers uit Hoogezand-Sappemeer die een bekend lid van het Verbond dat elders iets heeft ingeschreven tegen wat een ander bekend lid van het verbond daar had gepubliceerd, tot een soort openbare schuldbekentenis willen dwingen. Het hoofdbestuur zou er op toe moeten zien dat het gebeurt; en dat bij een zaak die het nauwelijks of niet aangaat! Dat gebeurt natuurlijk niet, zoals uit het antwoord (pag. 15) aan het bestuur van Hoogezand-Sappemeer moge blijken.
Het hoofdbestuur hoopt van harte dat de verkoudheid van ons oordeel en van onze verdraagzaamheid hiermee over is. We maken hiermee slechte beurten die tegenstanders ons doen vergelijken met Gereformeerden, Oosteuropa, e.d.

Op de vergadering van 23 januari was er trouwens ook genoeg onverdraagzaamheid van anderen te melden, vooral in de vorm van weinig oog voor humanisering. De verklaring over sexualiteit van de mens van de Congregatie voor de Geloofsleer te Rome bevestigde dat men daar archaïsche opvattingen over sexualiteit en aanverwante zaken wil blijven doorzetten, tegen alle meer genuanceerde menselijkheid in. De menselijke compassie die de roomse vos gepredikt heeft lijkt weer voorbij; de gewetensnood kan weer stijgen.

En dan was er een meneer, een arts, die opriep stenen te gooien door de ruiten van abortusklinieken. Hopelijk gaat de officier van Justitie deze martelaar in spé aanpakken wegens opruiing. Aangifte zou al gedaan zijn.
In beide hiergenoemde gevallen nemen wij geen formele stappen. Wel willen wij een TV-uitzending wijden aan de sexuele moraal en nog eens goed laten uitkomen waar de verschillen met allerlei beheerders van de eeuwige waarheid in zitten.

Er gaat, eerder dan wij hoopten en verwachtten, verandering optreden in het hoofdbestuur. Enige tijd geleden was het Rob Sorgedrager, die aankondigde dat de Hoofdbestuurstaak hem in verband met toenemende verplichtingen elders te zwaar werd. Voor hem was er snel een mogelijke opvolger gevonden. Deze zal bij de Verbondsraad worden voorgedragen. Het is het oud-hoofdbestuurslid Paul Postma. Paul was enkele jaren geleden zó jong in het hoofdbestuur gekomen, dat hij ook nu, ondanks zijn oud-lid zijn, toch weer een zeer jong lid van het hoofdbestuur zou zijn. Postma is voor zijn betrekking buitenslands geweest, en nu hij weer is teruggekeerd zouden wij hem bij deze gelegenheid graag weer opnemen. Postma is ook bereid om tot het HIVOS bestuur toe te treden en daar de zetel voor het Verbond van Sorgedrager over te nemen.
Maar nu is er aankondiging binnengekomen dat ook Ico van der Willik, na zes en een half jaar, de hoofdbestuursluit aan de wilgen gaat hangen. Ook bij hem andere (Eindhovense) verplichtingen, alsmede geheel te respecteren persoonlijke redenen. De naam Van der Willik zullen we dus eveneens niet meer regelmatig in de commissies en in verslagen en dergelijke tegenkomen. In de loop der jaren was Van der Willik op diverse plaatsen nog al betrokken geraakt. De meest saillante punten van de laatste jaren waren het Privacy-rapport van de commissie Centrale Persoons-Administratie en de Taakgroep Gemeenschappen. Van der Willik heeft ook lang deel uitgemaakt van het Steunfondsbestuur en was tweede secretaris van het H.B. Er wordt gezocht naar een mogelijke opvolger, die dan vervolgens ook bij de Verbondsraad zal worden voorgedragen.

Verder waren er wat herbenoemingen en benoemingen van commissies. De belangrijkste herbenoemingen betroffen het Steunfonds Praktisch Humanisme. De heer Ruitenberg blijft daar aan (als voorzitter), en ook de heren De Nijs (onze vroegere penningmeester) Happé (onze tegenwoordige penningmeester) en de heer Tromp (deskundige inzake reclame en publiciteit). Gelukkig dat zij allen blijven.

Voorts werd bij HIVOS (Humanistisch Instituut Voor Ontwikkelings Samenwerking) onze oude vriend de heer Vrind uit Arnhem benoemd. Hij wordt penningmeester in dit bestuur: een hem vertrouwde en toevertrouwde zaak.
Vier van onze mensen gaan bekijken hoe we in het najaar van dit jaar het 30-jarig bestaan van het HV moeten vieren, in samenwerking met het Vlaamse HV.

Verder heeft Jan de Leede commissie ontvangen een voorstel te doen voor een conferentie van hoofdbestuur met veldwerkfunctionarissen.

De taakgroep Gemeenschappen is opgeheven, althans in de huidige vorm. Het werk daarin stagneerde ernstig, en er wordt nu gezocht naar een nieuwe manier van voortzetting.

Tenslotte werd er in eerste lezing gesproken over een Verslavingsnota. Tielman verschafte deze eerste lezing en maakte de aantekeningen voor de tweede die hij ook zal verzorgen. ●

10 JAAR LATER

„Als we twintig jaar bestaan, moet jij een luchtig stukje schrijven over het Humanisme," zei de redactie-secretaris.
Ja, u leest het goed, er staat twintig jaar. Dat is tien jaar geleden. Zo lang loop ik al mee met de schrijfmachine in de aanslag. Nog veel langer eigenlijk, maar dat doet er niet zoveel toe. Tien jaar geleden kreeg ik de opdracht om ter ere van het jubileum iets luchtigs over het Humanisme te schrijven, maar die opdracht luidde om precies te zijn nog nèt even anders. Het moest iets „vrouwelijk-luchtigs" worden.
Nu was er, ook toen al, weinig luchtigs te melden over het Humanisme en wat dat betreft is er nog niets veranderd. Het Humanisme is nog steeds een ernstige zaak en al zijn er in die tijd meer jonge mensen bijgekomen, die onder elkaar vaak dolle pret hebben, over het Humanisme valt niet te grapjassen.
Toch is er wel iets veranderd. Misschien dan niet in de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond, maar er is zeer zeker iets gebeurd met de Humanisten zelf. Ik zou haast zeggen: steek de vinger eens op, wie kreeg niet een kleine kriebel in de een of andere nekwervel bij het lezen van dat „vrouwelijk-luchtigs"? Dat kon toen. Tien jaar geleden. Toen kreeg niemand een kriebel. Natuurlijk, de vrouw was binnen het Verbond gelijk aan de man. Vrouwen zaten in het hoofdbestuur, ze werkten mee in de afdelingen, allemaal geen punt. En toch dat vrouwelijk-luchtigs. Nu wist ik ook toen al weinig raad met die vrouwelijke luchtigheid, ik liet de luchtigheid er dus maar af en ik wendde me tot het vrouwelijk element in het Verbond en wel de vrouwen van de functionarissen en van al die andere mannen, die zowat dagelijks voor het Humanisme op pad waren, naar vergaderingen, lezingen, cursussen. Eigenlijk kan dat tegenwoordig ook niet meer zo goed, dacht ik. Dan schilder je de vrouw weer af als een zielig thuiszittend wezen, dat op haar Heer en Meester zit te wachten en dat raakt ook weer bepaalde gevoeligheden.
Hoe dan ook, ik weet wat het is, want ik ben zelf ook jarenlang zo'n thuiszittend wezen geweest. Niet zielig, maar wèl op honk, lezend, breiend of jurkjes naaiend voor m'n drie dochters en wachtend tot „vader" weer thuis zou komen van weet ik wat voor Humanistische bezigheden. Dat was altijd wel spannend, want we hadden toen nog geen auto en m'n man had iets met treinen. Als hij een trein zag, wou hij erin, of dat nu de goede trein was of niet. Ik zat me dus voortdurend af te vragen, waar hij nu weer terechtgekomen was. Hij heeft eens drie keer heen en weer gereden tussen Hilversum en Bussum, omdat hij in slaap gevallen was.
Dat was na een vergadering, dus hij kwam veel later thuis, dan ik berekend had en dat was toch wel eng. Op een barre zondagochtend op weg naar een lezing, heeft hij zich eens met een koetsje ijlings van de ene plaats naar de andere moeten spoeden, omdat er toevallig van hetzelfde perron, op dezelfde tijd, twee treinen vertrokken, alleen wel ieder in een andere richting.
Natuurlijk zijn er nog steeds Humanisten-vrouwen, die thuiszitten, maar er zijn nu ook wat meer Humanisten-mannen, die alvast de aardappelen maar opzetten, omdat de wederhelft nog iets Humanistisch te doen heeft. Hen spreken we dan misschien over tien jaar waarderend en bemoedigend toe. Nu wil het me echt nog niet uit de pen.

Ans Spigt

Geschiedenis van het Humanistisch Verbond

Dit jaar bestaat het Humanistisch Verbond in Nederland 30 jaar. Wie 30 jaar geschiedenis van het Verbond naleest, verbaast zich over de snelle ontwikkeling, over de vele aktiviteiten die er ontplooid werden en over de harde strijd om erkenning. Maar vooral beklijft hoe een groepje mensen jaar in jaar uit, vrijwillig, bergen werk verzette. Zo is het nog steeds. Het Verbond draait en groeit bij de gratie van veel mensen, die zich enthousiast inzetten in hun vrije tijd en van medewerkers, die hun bezigheden niet in de eerste plaats zien als een noodzaak om geld te verdienen. Op de volgende pagina's het h.v. 30 jaar lang, in vogelvlucht.

De eerste tien jaar

In „Bouwstenen tot de geschiedenis van het Humanistisch Verbond", een boekje dat ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan door Henk Bonger werd geschreven, lezen we dat het allemaal begon op 17 november 1945.
In Hotel Noord-Brabant in Utrecht kwamen een aantal mensen bijeen op initiatief van F. van den Berkhof, dr. G. Stuiveling en J. P. van Praag. De bijeenkomst werd gelegd om te komen tot een organisatie van buitenkerkelijken. Van Praag betoogde: Een humanistische beweging zal voor een tweeledige taak komen te staan: 1. filosofische bezinning op de grondslagen en verdediging van het goed recht van een ongodsdienstig humanisme, 2. verdieping van het humanistische levensbesef van de onkerkelijke massa.
Uit deze bijeenkomst vloeide een commissie van initiatief tot oprichting voort. Ook werd al een voorlopige administrateur, F. van den Berkhof, benoemd.
Aan 800 belangstellenden werden uitnodigingen verstuurd voor een vergadering tot oprichting van een Humanistisch Verbond.
En op 17 februari 1946 is het dan zo ver: In het gebouw Vrij Nederland in Amsterdam verwelkomt J. Brandt Corstius 206 aanwezigen uit het hele land. Er wordt muziek gemaakt door een strijkkwartet, er wordt voorgedragen uit Socrates' Apologie en prof. mr. R. H. Hoetink spreekt over „Humanisme in deze tijd".
's Middags houdt Van Praag een inleiding over „De noodzaak van een Humanistisch Verbond" en wordt het concept voor een beginselverklaring ter discussie gesteld.
Het eerste bestuur wordt gekozen: 1e voorzitter Hoetink, 2e voorzitter Van Praag, secretaris Bonger, penningmeester J. Rogge, Stuiveling op de afd. geestelijke en culturele zaken, D. d'Angremond voor de propaganda, mr. J. in 't Veld maatschappelijk werk, dr. Brandt Corstius, redacteur van het op te richten orgaan. En als bestuursleden worden benoemd: K. de Boer, mevrouw Heroma-Meilink, H. van Laar, dr. D. Loenen, ir. P. Schut, prof. dr. H. J. Pos, prof. dr. J. B. Tielrooy, Theun de Vries, S. Vestdijk en mr. H. J. B. Waslander.
Het Humanistisch Verbond was opgericht.

Het begin

Er volgde een serie manifestatie-vergaderingen in het hele land, waar steeds door twee sprekers het moderne humanisme werd belicht. De radiorubriek Geestelijk Leven waarvoor de VARA op zondagmorgen gastvrijheid aan het Verbond verleende, werd door naar schatting een 100.000 mensen beluisterd.
Het tweede nummer van het Mededelingenblad meldde dat het aantal leden van het H.V. de 1000 al gepasseerd was. De eerste plaatselijke gemeenschap werd op 17 maart in Rotterdam opgericht, op 24 maart volgden Gouda en Den Haag, op 7 april Arnhem en Hengelo en op 18 april Groningen.
In mei volgden Wageningen, Utrecht en Dordrecht en op 4 juni Amsterdam.
Na acht maanden van grote activiteit werd op 28 en 29 september in het Jaarbeursgebouw in Utrecht, de eerste algemene vergadering gehouden. Op 31 december van dat jaar bedroeg het aantal leden al 2820 en waren er 21 gemeenschappen.
Inmiddels was er zelfs ook een studentenvereniging op humanistische grondslag opgericht; „Socrates" in Delft begon met 100 leden.

Snelle groei

De oprichting van het H.V. had veel reacties uitgelokt en over en weer werd gereageerd in kranten, tijdschriften en in het Mededelingenblad, dat inmiddels Mens en Wereld heette. Voor het eerst, in 1947, werd een Nieuwjaarsbrief aan het Nederlandse volk gepubliceerd. Ook werd een openbare verklaring over de toestand Indonesië uitgebracht, de zgn. Lingadjatti-verklaring die intern nogal wat stof deed opwaaien; er kwam een

Een topkader-conferentie op 3 oktober 1954 in het eigen centrum „De Ark" in Nunspeet.

Geschiedenis van het Humanistisch Verbond

Onderwijsrapport. Er werden zomerkampen georganiseerd, het zgn. Zomerwerk, en er verscheen een belangrijk boek van Van Praag: „Modern Humanisme. Een Renaissance?", dat hij in de oorlogsjaren had geschreven.
Begin 1948 telde het verbond al 4000 leden en waren er 30 gemeenschappen.
In dit derde jaar werd veel geconsolideerd. Er waren grote financiële zorgen en er werd heftig gediscussieerd of men èn communist èn humanist kon zijn.
Ook werden de Zondagmorgentoespraken in gedrukte vorm uitgegeven onder de naam Woord van de Week en verscheen een humanistische kalender.
In 1949 werd een Centraal Bureau gevestigd in de Bleyenburgstraat 1 in Utrecht.
Het jaar daarop werd onder meer de Stichting Socrates opgericht met als doel „de bevordering van wetenschap en cultuur, in het bijzonder met betrekking tot de humanistische levens- en wereldbeschouwing".
De eerste taak van deze stichting was om te bereiken dat men een bijzondere leerstoel voor ethiek en moderne wijsgerige stromingen kon instellen in Delft. Deze leerstoel werd bezet door dr. Libbe van der Wal.
Belangrijk was het rapport over eed en belofte dat werd uitgebracht en een rapport over Humanisme en Opvoeding.
In Mens en Wereld verscheen een boeiende artikelenreeks over beeldende kunst en letteren.

Na vijf jaar

Op 18 februari 1951 vierde het h.v. haar vijfjarig bestaan met een receptie in het Kriterion-theater in Amsterdam. Dr. G. Stuiveling hield een herdenkingsrede: „Wij hebben kans gezien in 5 jaar tijds, het humanisme opnieuw te maken tot een besproken, een omstreden, een levend beginsel."
Er werd nu met 7000 leden gewerkt. In Mens en Wereld verscheen een belangrijk artikel over Humanisme en Christendom waarin onder meer werd gezegd: „dat de humanist de bijzondere openbaring, waarop de Christen zich beroept, niet kan aanvaarden, omdat deze principieel niet algemeen toegankelijk is en ook de rede, in Christelijke zin die de verlichting der genade behoeft, is niet aanvaardbaar, omdat ook deze niet algemeen geldend is. Een gesprek tussen christen en humanist is alleen een confrontatie van uitgangspunten."
Er werd dit jaar ook veel bezorgdheid uitgesproken over de politieke, militaire en culturele ontwikkeling in Europa en in Nederland.
Aan het eind van het jaar stichtten Humanitas en H.V. samen een Stichting Bureaux voor Levens- en gezinsmoeilijkheden op humanistische grondslag.
Inmiddels waren ook het Humanistisch Thuisfront en de A. H. Gerhardtstichting opgericht. Het aantal leden groeide gestadig. Op 1 januari 1952 waren er 7.712.

In dit jaar werd het Verbond eigenaar van een conferentie-oord en vakantiecentrum in Nunspeet. Er worden wijde perspectieven geopend, maar de financiële positie was angstwekkend. Hetgeen Stuiveling deed verzuchten: „Het Verbond heeft geld nodig. Het Verbond heeft altijd geld nodig. Het Verbond heeft veel geld nodig. Het Verbond heeft altijd veel geld nodig." Het huis in Nunspeet werd op 22 juni in gebruik genomen en kreeg de naam „De Ark".
In augustus werd het eerste Internationaal Humanistisch congres in Amsterdam gehouden.
Congresvoorzitter was dr. Julian Huxley.
Met 9000 leden ging het H.V. het jaar 1953 in.

Begin van dat jaar bracht de overstromingsramp. Het H.V. was actief bij de hulpverlening. Lips en Schonk bereisden de rampgebieden en De Ark werd aangeboden als evacuatiecentrum. Dr. Brandt Corstius sprak in de rubriek Geestelijk Leven over de ramp.
Binnen het Verbond benoemde men een commissie voor het opnieuw formuleren van de beginselverklaring. Ook moest het hoofdbestuur een publieke verklaring maken als reactie op de aanvallen die met name de R.K. pers op het humanisme in het algemeen en het H.V. in het bijzonder ondernam.
Het congres werd dit jaar in Haarlem gehouden en er waren vooral veel voorstellen van de gemeenschap Amersfoort. De Zomerschool had dit jaar „Religieus humanisme" tot thema. Ook was er een conferentie met vertegenwoordigers van het Vrijzinnig Protestantisme, waaruit voortvloeide het inzicht dat men in zaken die betrekking hebben op de verdediging van de openbare school en de geestelijke vrijheid samen zou kunnen werken. Er waren talloze familiekampen in De Ark. De heer Lips kwam dit jaar in dienst van het Humanistisch Thuisfront.
Het maandblad Mens en Wereld, zo besloot men, zou voortaan veertiendaags gaan verschijnen.

Demonstraties

Het begin van 1954 was roerig, het punt was of de geestelijke verzorging aan en door buitenkerkelijken in de D.U.W.-kampen met overheidsgeld gesteund zou moeten worden. Een motie van het tweede-kamerlid Stokman zorgde ervoor dat de beslissing werd uitgesteld. In Mens en Wereld reageerde mr. A. Stempels, noemde dit discrimineren. Er volgden demonstratieve bijeenkomsten, eerst op 11 februari in de Dierentuinzaal in Den Haag, waar 1700 mensen bijeenkwamen. Nieuwe leden stroomden toe. Al in 1952 had het H.B. een prijsvraag uitgeschreven over euthanasie ofwel „De wenselijkheid en de in de Nederlandse wetgeving te realiseren mogelijkheid om, onder nader aan te geven omstandigheden, het bekorten van het leven van een zieke straffeloos te doen zijn". Van de zeven inzendingen kwam er geen voor een prijs in aanmerking. In maart 1954 verscheen het eerste nummer van Rekenschap, driemaandelijks tijdschrift van de inmiddels opgerichte Humanistische Stichting Socrates.
Er kwam een ontwerp-beginselverklaring. Een eerste raadsman voor gedetineerden werd aangesteld, de heer Pols.
Op het congres 1955 vormde de beginselverklaring het belangrijkste agendapunt. Men bereidde het 10-jarig bestaan voor, een collecte bracht bijna *f* 500 op. In een Tien weken actie zou men trachten 1000 nieuwe leden te winnen en 100.000 gulden bijeen te brengen om in één keer het H.V. uit de financiële zorgen te halen. Ter gelegenheid van deze aktie werden een aantal brochures uitgegeven waaronder „Dit wordt gedaan".

Van tien tot twintig

Op 19 februari 1956 werd in Amsterdam een jubileumreceptie gehouden, gevolgd door een opvoering van G. Stuivelings spel „Erasmus" en een bezinningsbijeenkomst in Krasnapolsky, waar dr. Brandt Corstius sprak over „De bevrijding van Prometheus".
Een jubileumcommissie bracht *f* 45.000 bij elkaar en er werden meer dan het beoogde aantal nieuwe leden ingeschreven, namelijk 1218, waarmee het totaal aantal leden nu de 11.000 te boven ging.
Het jaar 1956 was het jaar van de Hon-

Oprichter J. van Praag tijdens een topkader-konferentie in 1958.

Geschiedenis van het Humanistisch Verbond

gaarse opstand en de Suez-crisis. Humanisten reageerden op deze gebeurtenissen met een verklaring van het h.b. en een radio-uitzending.
De stichting Socrates, die in 1950 was opgericht en waar B. J. Max veel werk voor had verzet, kreeg in dit jaar een nieuwe directeur, ir. F. C. de Boer.
De humanistische geestelijke verzorging, in deze tijd nog vaak aangeduid met „praktisch humanisme", kende vier „diensten": de g.v. in arbeiderskampen met als eerste beroepsraadsman C. H. Schonk en later P. W. van Vliet. Onder hun leiding ontstond een corps van ruim twintig vrijwilligers, die meermalen per week woonoorden afreisden om gesprekken over levensvragen te voeren met buiten het gezinsverband levende arbeiders.
De geestelijke verzorging van gedetineerden stond onder leiding van P. A. Pols. Het ziekenbezoek werd geïnspireerd door mevrouw A. Treurniet in nauw overleg met de centraal geestelijk raadsman D. d'Angremond, die nog vele andere werkzaamheden vervulde.
Het congres werd dit jaar gehouden in Apeldoorn, het voornaamste punt van discussie was een door het h.b. voorgestelde contributieregeling. De vrees dat het ledenaantal daardoor weer zou dalen, werd enigszins bewaarheid. Het jaar 1957 was inderdaad het eerste jaar dat er van ledenverlies sprake was.
Het aftreden van een zeer centrale functionaris, F. van den Berkhof, een van de voornaamste initiatiefnemers en jarenlang als administrateur een onopvallende promotor, was een belangrijke gebeurtenis. Hij werd opgevolgd door J. van den Ban.
Een hoogtepunt was het IHEU-congres in Londen.
In het jaarverslag over 1957 wordt vermeld dat „van een werkelijke gelijkstelling van kerkelijke en humanistische arbeid nog geen sprake is. Daarop zal ons streven in toenemende mate gericht zijn".
Het jaar 1958 was weinig spectaculair. Hoofdbestuurslid Th. W. Polet werd bezoldigd organisatiesecretaris; zijn taak werd het onderhouden van een zo intensief mogelijk contact met de gemeenschappen en het stimuleren van gemeenschapsaktiviteiten.

Eigen zendtijd?

Dit jaar drong men weer aan op het verkrijgen van eigen zendtijd; tot nu toe werden de kwartiertjes „Geestelijk Leven" verzorgd als gast van VARA en AVRO.
In 1959 werd een Humanistische Luisterkring gesticht met een oproep aan het Nederlandse volk om stelling te nemen tegen de discriminatie waar het ging om het toekennen van eigen zendtijd voor het Verbond. Er kwamen meer dan 20.000 aanmeldingen en adhesie-betuigingen.

Op 18 februari 1956 vierde men het 10-jarig bestaan. Onder meer met de toneelopvoering van „Erasmus", geschreven door G. Stuiveling.

De geestelijke verzorging breidde zich opnieuw uit. De zieken- en bejaardenverzorgers kwamen bijeen op een landelijke conferentie, er waren 53 medewerkers aanwezig. Op het jaarlijks congres sprak Van Praag zijn verontrusting uit over de kernbewapening. Het hoofdbestuur legde hierover een motie voor, die aansloot bij een resolutie van het IHEU-congres dat een jaar daarvoor in Londen was gehouden.

Uitvoerig werd op het congres in Wageningen ook gesproken over de teruggang van het ledental.
De Stichting Socrates, met als nieuwe directeur drs. D. T. Winter, hield samen met de Studentenvereniging op Hum. grondslag in 1959 een conferentie over „Bevolkingsproblemen in Nederland".
Dit jaar werd Darwin herdacht op de najaarslanddag en in een speciaal aan hem gewijd nummer van Rekenschap.
De geestelijke verzorging werd ook dit jaar weer belangrijker en Paul Kruyswijk werd benoemd tot geestelijk raadsman in algemene dienst ter assistentie van D. d'Angremond.
Voor alle geestelijke raadslieden werd dit jaar voor het eerst een scholingscursus gegeven, waar dr. J. P. van Praag een reeks colleges hield.

KRITIEK

Op het roerige dertiende congres in Rotterdam kwam er met name kritiek van jongeren. Men verweet het Verbond niet gereageerd te hebben op concrete zaken als de kwestie Nieuw-Guinea, over de Indonesische rechtspraak en over opvattingen rond seksualiteit.
Op 8 april werd het eerste thuis voor buitenkerkelijke bejaarden geopend, het A.H. Gerhardthuis.
Op politiek terrein liet het Verbond zich in 1960 uit over de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. De stichting Socrates kreeg een sociaal-pedagogische sectie die begon met bestudering van vragen rondom opvoeding en humanistische vorming.
In de geestelijke verzorging werd een derde beroepsraadsman voor arbeiders aangesteld, C. J. van der Hulle. Hij zou zich speciaal richten op de Delta-werken, waar hij al veel ervaring had als vrijwillig raadsman.
In Wageningen werd de eerste geestelijk raadsman voor buitenkerkelijke studenten benoemd.
Toch bleef op alle terreinen van de g.v. duidelijk dat de kerkgenootschappen een voorkeursbehandeling kregen, de humanisten zelfs werden tegengewerkt. In dit jaar werd ook de Hum. Stichting tot Huisvesting van Bejaarden opgericht.

In 1961 werd een amendement van de socialist mr. Daams aangenomen bij de behandeling van de zgn. Kinderbeginselenwet. Hierdoor werden de mogelijkheden tot humanistische geestelijke verzorging van kinderen in rijksinrichtingen aanzienlijk verruimd. Het was voor het eerst dat discriminatie t.a.v. de humanisten werd doorbroken. Een andere overwinning was de principiële bereidheid van de Minister van Defensie tot toelating van humanistische raadslieden in het leger.
Op het congres in Zwolle sprak ondervoorzitter Roethof over verschillende aktuele kwesties: de volkstelling, de nog steeds niet verleende zendtijd, de eis van humanisten om op de openbare school naast godsdienstonderwijs ook humanistisch vormingsonderwijs te geven, de

subsidie voor kerkebouw en de discriminatie op het gebied van de geestelijke verzorging. Ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan gaf dr. J. P. van Praag een overzicht van wat er wel en niet was bereikt.

Het jaar 1962 was het jaar van het humanistisch vormingsonderwijs en van de totstandkoming van een eigen raadsliedenopleiding.
De aanneming van het amendement-Kleywegt bij de behandeling van de Mammoetwet maakte het aannemelijk dat het Humanistisch Verbond op openbare scholen voor voortgezet onderwijs humanistisch vormingsonderwijs zou gaan geven.
In Oslo werd het derde internationale IHEU-congres gehouden, waar uitvoerig over kernbewapening werd gesproken.
In het jaar 1963 was er voor het eerst een duidelijke stijging van het aantal leden, die in de volgende jaren zou doorzetten.
Een werkcommissie hield zich bezig met de voorbereiding van een Human. Opleidings Instituut voor geestelijke raadslieden en vormingsleiders. Als hoofdraadsman bij de strijdkrachten droeg het h.b. H. J. J. Lips voor aan de Minister van Defensie. Bij de geestelijke verzorging werd voor het eerst een regionale full-time raadsman benoemd, J. Koops uit Rotterdam.
Op het congres in Utrecht werd wederom uitvoerig gepraat over kernwapens, mede naar aanleiding van een voorstel-Den Helder. Het voorstel werd afgewezen; het Verbond kon zich moeilijk rechtstreeks en ongenuanceerd uitspreken tegen het gebruik van kernwapens.

In 1964 werd J. P. van Praag benoemd tot bijzonder hoogleraar voor het geven van onderwijs in de humanistiek en de wijsgerige anthropologie van het humanisme te Leiden. Het Humanistisch Opleidings Instituut kreeg dit jaar zijn formele status. De toelating van humanistische geestelijke raadslieden tot de strijdkrachten, waarvoor jarenlang was gestreden, werd in dit jaar een feit. Het humanistisch vormingswerk kwam langzaam op gang op die scholen, waar de schoolbeheerder of het bestuur bleek hiertoe gelegenheid te geven.
De VARA verleende gastvrijheid voor een reeks televisie-uitzendingen iedere maand.

Het jaar 1965 waarmee wij dit overzicht besluiten was voor het humanistisch verbond in vele opzichten een vrolijk jaar. Het was voor het eerst dat een nederlands kabinet in een regeringsverklaring „christelijke èn humanistische waarden" de grondslag noemde van zijn beleid. De omroepnota van minister Vrolijk bood perspectieven voor eigen zendtijd en de minister van Justitie bleek voornemens om discriminerende bepalingen jegens humanistische geestelijke verzorging aan gedetineerden te wijzigen.
Op het congres werd weer veel aandacht besteed aan de kernbewapening en een motie van Den Helder werd nu aangenomen: „dat het de mensheid onwaardig is . . . nukleaire of biologische en chemische wapens daadwerkelijk-militair te gebruiken . . ."
Van Praag aanvaardde dit jaar zijn ambt als bijzonder hoogleraar in Leiden.

Hoofdbestuur tijdens Kongres-1967. Zichtbaar van links naar rechts: Roethof, Bijleveld, Van Praag, Max, Bonger, NordLohne.

Het derde decennium

(1966—1976)

In dit overzicht van het derde decennium merken wij op, dat in **1966** voor het eerst een ledental van 15.000 wordt bereikt. Zeer merkwaardig is, dat dit getal vervolgens in de komende tien jaar ongeveer konstant blijft. Er zijn eind 1975 nog steeds 15.000 leden. Dat zijn overigens lang niet allemaal dezelfden als in 1966. Er zijn in die tien jaar ruim 12.000 nieuwe leden ingeschreven en net zoveel weer uitgeschreven, waarvan ruim 2000 door overlijden en de overigen door bedanken. Dat lijkt ons voor een organisatie, die een geestelijk centrum wil zijn, een geestelijk tehuis, een vreemd verschijnsel, dat zeker aanleiding geeft tot nadere bezinning. We zullen zien, dat het verbond daar ook veel aandacht aan heeft gegeven.
In 1966 wordt de Verbondsraad ingesteld. Een kollege van bijna veertig leden uit alle delen van het land, dat het hoofdbestuur van advies dient over de belangrijke beleidsvragen. In de tien jaar van zijn bestaan hebben we ervaren, dat de Verbondsraad een nuttige funktie vervult.

Het hoogtepunt van het kongres van **1967** wordt gevormd door een uitvoerige diskussie over „De plaats en taak van het Humanistisch Verbond in de Nederlandse samenleving", van te voren in de gemeenschappen voorbereid aan de hand van nota's geschreven door P. Spigt, G. A. Kooy en G. Neervoort. Het kongres besluit vervolgens op het volgende kongres nòg dieper op deze problematiek in te gaan en draagt het hoofdbestuur op een uitvoerige beleidsnota uit te werken.
Het jaar **1968** wordt gekenmerkt door een gebeurtenis, die het verbond grote voldoening geeft: er kunnen tien fulltime bezoldigde raadslieden worden aangesteld voor de humanistische geestelijke verzorging in de inrichtingen van justitie. In de voorafgaande dertien jaar hadden bijna zeventig vrijwillige raadslieden wáár gemaakt wat humanistische geestelijke verzorging te betekenen heeft en de overheid tot de erkenning gebracht, dat dit werk niet blijvend als een vrijetijdsbesteding naast een volledige andere dagtaak van vrijwilligers mocht worden gevergd.

Op het kongres van **1969** kwam tot uiting, dat er ook andere taken zijn, waarmee vrijwilligers niet blijvend mogen worden belast: de zware taak van algemeen voorzitter van het verbond werd door Jaap van Praag, die deze funktie drieëntwintig jaar had vervuld overgedragen aan Max Rood. Het kongres nam feestelijk en dankbaar afscheid van de eerste voorzitter, die overigens op de achtergrond wel inspirerend werkzaam bleef.
Max Rood startte zijn ambt met een door het kongres aanvaarde uitvoerige beleidsnota (86 blz. druks!), waarin als hoofdpijlers van het verbondswerk werden beschreven: ons vormingswerk, dat is mensen bewust maken van hun mogelijkheden, onze geestelijke verzorging èn ons wetenschappelijk werk. Hierbij wordt be-

Geschiedenis van het Humanistisch Verbond

doeld zowel verdieping en beraad over onze eigen levensovertuiging als verantwoorde standpuntbepaling over aktuele problemen.

In het voorjaar van **1970** vinden zes door het hoofdbestuur georganiseerde grote regionale diskussiedagen plaats. Daar diskussiëren duizend mensen over de vraag: „Moet het Humanistisch Verbond in maatschappelijke vraagstukken partij kiezen?", en met als subvragen onder meer: „Hoe kunnen humanisten de maatschappij verbeteren?", „Moet de maatschappij wel worden verbeterd?", „Wat is maatschappelijk engagement?", „Kan het hoofdbestuur uitspraken doen namens zelfstandig denkende leden?", „Is politiek taboe voor het H.V.?", „Houden wij ons bezig met vrijblijvend gezwam?" en tenslotte „Wie is bang voor een kritisch verbond?".
De konklusie van dit omvangrijke beraad was dat het verbond meer aandacht zou gaan besteden aan maatschappelijke problemen.
Het jaar **1971** werd allereerst gekenmerkt door een uitvoerige diskussie over een herziening van onze beginselverklaring. Daar was het gehele verbond in de eerste helft van het jaar mee bezig en dat zou moeten leiden tot een nieuwe tekst, die het kongres zou moeten vaststellen. Dat lukte evenwel niet: het kongres besloot, dat er over dit onderwerp nog twee jaar moest worden gestudeerd en gediskussieerd.
Tegelijkertijd werd door een groep bestaande uit het hoofdbestuur plus alle funktionarissen een onderzoek ter hand genomen naar de vraag: „Is het aanbod van het Humanistisch Verbond nog wel in overeenstemming met de geestelijke behoeften van de humanistisch gezinde mens in de 70-er jaren?" Aanleiding tot dit onderzoek was het beschikbaar komen van een bedrag van een kwart miljoen gulden speciaal voor een grootscheepse ledenwerfaktie. Uit de eigen middelen van het verbond was daar nooit veel geld voor en de schenkster was van mening, dat het gewoon niet verantwoord is een betrekkelijk kleine groep van 15.000 leden de zeer omvangrijke taak van het verbond in de Nederlandse samenleving te laten dragen. Het ligt voor de hand een suksesvolle ledenwerfaktie te beginnen met het ontwerpen van een goed aansprekend aanbod van het verbond en daarop gebouwde wervingsaktie. Helaas leidde deze onderneming tot een gekompliceerd konflikt van een groep funktionarissen met het hoofdbestuur. Enerzijds had het onderzoek niets van betekenis opgeleverd en werd een plan van de zijde van de funktionarissen door het hoofdbestuur als zijnde onuitvoerbaar afgewezen, anderzijds moesten enige funktionarissen wegens geldgebrek worden ontslagen. Intussen was het gehele verbond betrokken bij de diskussie over deze problematiek en haalde het konflikt zelfs enige publiciteit in andere bladen. Een buitengewoon kongres in het begin van **1972** stelde orde op za-

Congres 1967

ken en in de herfst van 1972 werd een eerste grote ledenwerfaktie uitgevoerd.

Het kongres van **1973** kwam tot een vaststelling van een nieuwe tekst van de beginselverklaring. Tegelijkertijd werd aan dit kongres een nota gepresenteerd onder de titel „Humanistisch Perspektief" waarin over een aantal konkrete maatschappelijke vraagstukken uitspraken werden gedaan. De bedoeling was dat deze stellingen nader zouden worden bestudeerd en besproken.
Tenslotte werd in 1973 een begin gemaakt met de bestudering van het overlevingsvraagstuk, waarmee de Club van Rome de gehele mensheid onontkoombaar konfronteerde.

Begin **1974** gingen twee rapporten, die door centrale werkgroepen over het overlevingsvraagstuk waren geschreven, het land in ter nadere bestudering en diskussie, in de herfst gevolgd door een serie regionale diskussiedagen.
In augustus vond in Amsterdam het grote internationale Iheu-kongres plaats, waar de ontmoeting met humanisten uit andere landen bijzonder inspirerend werkte.

In het laatste jaar van dit overzicht, **1975,** was de meest opvallende gebeurtenis ongetwijfeld het grote, tweedaagse kongres in Rotterdam, waarmee de bestudering in het verbond van de overlevingsproblematiek een voorlopige neerslag vond in een omvangrijk verslagboek, dat vervolgens weer een uitgangspunt gaat vormen voor een voortzetting van onze aktiviteiten t.a.v. dit onderwerp.

We moeten ons hier beperken tot hoofdzaken. Toch mag niet onvermeld blijven, dat er daarnaast zeer veel ander werk is verricht. Allereerst in de plaatselijke gemeenschappen, voorts in onze diensten geestelijke verzorging en centraal in de vorm van verklaringen, publikaties, radio- en TV-uitzendingen, konferenties, kongressen, enz., enz. Daar hebben ongeveer duizend mensen heel veel uren aan gewerkt.
Zo'n schets van tien jaren humanistisch werken laat duidelijk zien, dat het HV ook in het derde tiental jaren van zijn bestaan intens geworsteld heeft met de vragen, die op ons af komen. We hebben een betere formulering gezocht van onze principiële uitgangspunten. We hebben die uitgangspunten praktisch uitgewerkt in konkrete problemen. We hebben ons diepgaand bezig gehouden met het ontwikkelen van een zo goed mogelijk beleid en een zinvol takenpakket. We staan steeds open voor het toepassen van nieuwe werkvormen en methoden.
Die tien jaar zijn natuurlijk niet verlopen zonder grote zorgen, teleurstellingen en spanningen. Maar er zijn ook moedgevende inspirerende momenten geweest, zowel in grote manifestaties als in stille persoonlijke gesprekken.

Jan de Leede

Leo Polak-herdenking 1966.
V.l.n.r.: prof. L. v. d. Wal, prof. J. P. van Praag, mevr. H. A. Polak-Schwartz, mr. Theo Holman (voorz. Amsterdam), dr. J. Koets (wethouder A'dam), dr. Willem Polak (broer Leo).

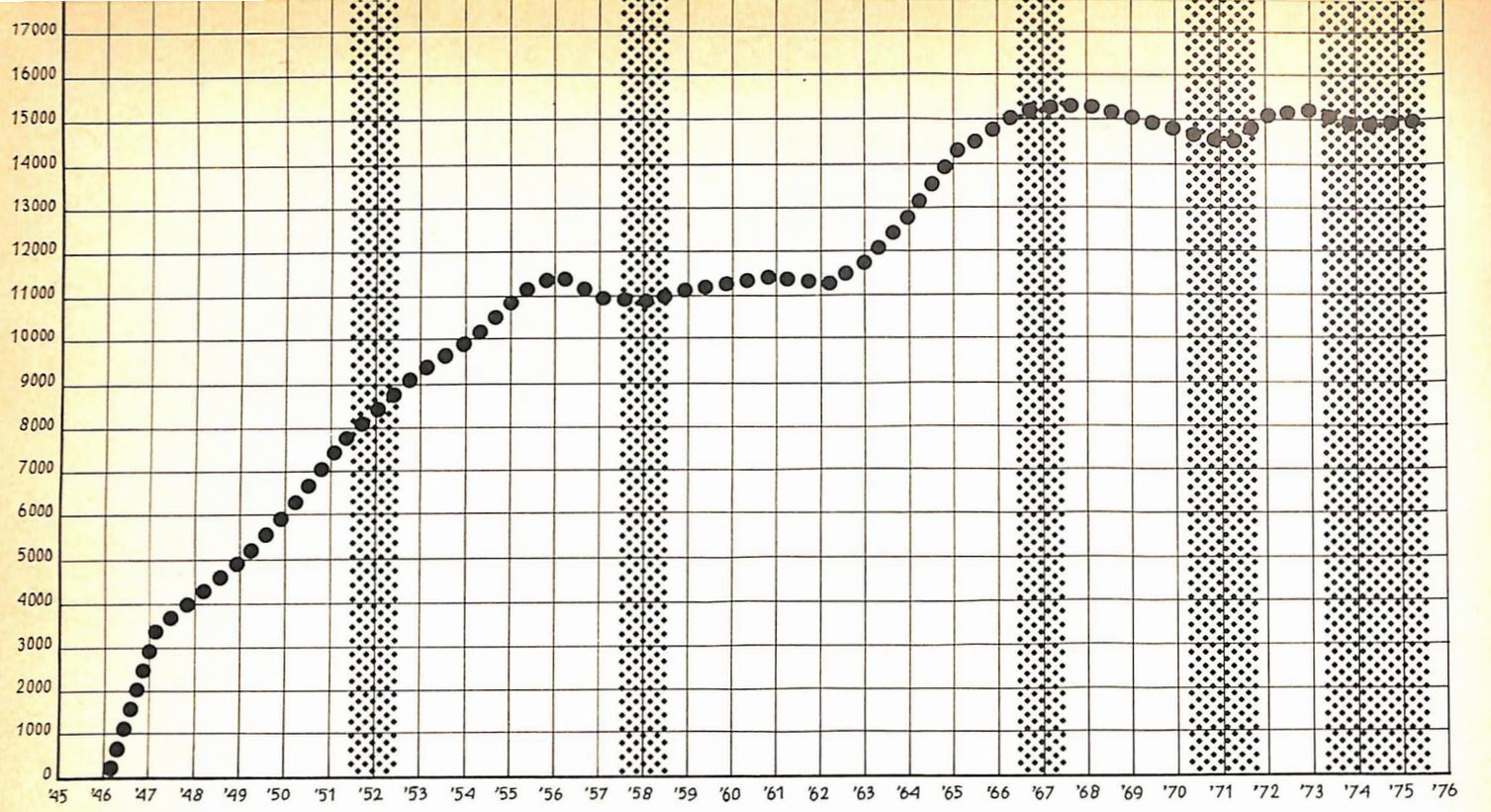

WAT EEN „EXPERIENCE"

door Lex Hegt

De laatste humanistische jongerengroep draait nog in Rotterdam

Het moet in 1948 zijn geweest dat de zgn. Humanistische Jongeren Gemeenschap-Rotterdam werd opgericht. Hoe het de eerste jaren met die „H.J.G." is gegaan is schrijver dezes onbekend. Hij weet alleen dat ze halverwege de jaren vijftig stilgelegen heeft, en dat pas in 1958 een groepje enthousiastelingen deze gemeenschap weer leven heeft ingeblazen. Er werden bijv. geregeld interessante huiskamerbijeenkomsten gehouden en men ging vaak gezellig samen naar theater of concert.

Geleidelijk groeide het groepje tot zo'n aantal dat weer van een „gemeenschap" kon worden gesproken, maar werd wel te groot voor de meeste huiskamers. Gelukkig was begin jaren zestig regelmatig een zaaltje van Humanitas te gebruiken, zodat de HJG rustig verder kon groeien. Toch ontstond er behoefte aan een eigen ruimte.

Door een gelukkig toeval en vooral dankzij de bemiddeling van mevr. Blom, toenmalig gemeenteraadslid en nog steeds een alom gewaardeerd voorzitster van het H.V.-Rotterdam, kreeg de HJG in 1966 de beschikking over 2 zaaltjes aan de Vondelweg 22, tevens het huidige adres.

Het ledenaantal nam nog een tijd gestadig toe, wat ook aan de opkomst op zaterdagavond te merken was. Op deze avonden werd zo'n 3 x per maand een inleiding plus discussie gehouden over de meest uiteenlopende onderwerpen: van moderne theologie tot ontwikkelingshulp, van gevangeniswezen tot Dolle Mina, enz. enz. Eén, soms 2 keer per maand werd een soosavond gehouden, soms een groot feest, maar vaak in elk geval iets leuks: optreden van een zanger ofzo. Daarnaast mogelijkheden tot dansen, tafeltennis, schaken enz., waarvan natuurlijk ook na afloop van de serieuze avonden door velen dankbaar gebruik werd gemaakt.

Hoewel die avonden tot in 1970 goed werden bezocht waren sommigen toch wat ontevreden over het gebrek aan betrokkenheid van de meeste aanwezigen. Meestal namen slechts enkelen actief deel aan de discussie en velen kwamen halverwege de inleiding/discussie of pas na afloop binnen. Door gespreksgroepen en door eigen leden een inleiding te laten houden wilden we, inmiddels Humanistische Jongeren **Groep** geheten, dit verbeteren, maar het hielp niet veel. Enkele spectaculaire uitzonderingen daargelaten (zoals de avonden met Ir. Manusama en consul Rabbani) liep de opkomst achteruit, en het ledenverloop bleef groot. Alleen de zeilweekenden, strandwandelingen e.d. waren meestal nog een succes.

Maar eind 1971 ging de VCSB, de „Vrijzinnig-Christelijke Studenten Bond", elke donderdag ons zaaltje huren. Ondanks enige bedenkingen, zowel bij HJG als VCSB, ontstond al gauw een samenwerking die binnen een half jaar uitliep op een federatie en een gezamenlijk bestuur. HJG-ers konden meedoen aan de VCSB-„disputen" (gespreksgroepen), onze bladen werden samengevoegd tot het maandblad Experience en diverse leden kwamen ook op elkaars avonden.

Overigens begon een enthousiaste HJG-er in 1972 met een serie klassieke muziekavonden op zondag, wat nu door anderen nog steeds wordt voortgezet.

Een ander nam het initiatief tot de vorming van een Amnesty International-adoptiegroep, met HJG-ers én VCSB-ers, welke nog altijd goed functioneert.

De verenigingsavonden trachtten we te coördineren: donderdag zou de nadruk op discussies e.d. worden gelegd, zaterdag meer op gezelligheid. De donderdagen werden aanvankelijk meestal goed bezocht, maar de zaterdag-(„HJG")-avond sudderde op een vrij laag pitje voort. Geleidelijk aan is dat echter veranderd: de donderdag trok steeds minder mensen en is teruggebracht tot 1 à 2 per maand. Anderzijds heeft de zaterdag zich wat „hersteld" en weer een serieuzer karakter gekregen.

Nog onvermeld zijn de halfjaarlijkse, meestal succesvolle conferenties, traditioneel van de VCSB, maar ook HJG-ers gingen steeds meer meedoen. Onderwerpen waren bijv. geweld, gastarbeiders, het gezin en werkloosheid.

Logisch dat dit alles tot een feitelijke fusie leidde, maar ook tot moeilijkheden met naam en „identiteit". Na een tijdje H.J.G.-VCSB (let op de puntjes!) geheten te hebben is dit „alfabet" vervangen door de m.i. nogal Angelsaksische benaming EXPERIENCE, met het voorvoegsel „jongerenvereniging" als summiere aanduiding van de identiteit.

Waarom nu dit lange verhaal over een voor buitenstaanders misschien onbelangrijke vereniging? Wel, vooral omdat het helaas de **laatste** „H.J.G." is, zij het nog maar gedeeltelijk humanistisch, die nog altijd bestaat. Kortelings is de HJG-Den Haag ten onder gegaan en al eerder waren de HJG-ers in Amsterdam en Utrecht (en andere steden?) gesneuveld. Ook wij hebben nogal eens moeite om het hoofd boven water te houden, maar ondanks alles lukt het gelukkig nog steeds. Altijd wel zijn er net genoeg mensen actief om te zorgen voor een aardig programma, een gezellige sfeer en een redelijk goed maandblad. Dat dit, **ook** in het belang van het H.V., nog lang zo moge blijven!

Ons **adres** is dus: Experience (HJG-VCSB), Vondelweg 22, Rotterdam-1.

Telefoon van voorzitter Wim Vercouteren: (010) 14 50 87. Welkom!

NEDERLANDSE HUMANISTEN EN DE IHEU

Should auld acquaintance be forgot and never brought to mind?

Deze regels uit het vers „Auld Lang Syne" van de Schotse dichter Robert Burns lijken mij zeer toepasselijk als leidraad voor mijn bijdrage. Het is een lied dat tot ver over de grenzen van Schotland bekend is. Ik herinner mij dat de deelnemers aan het IHEU-Congres in 1966, staande in een grote kring, met dit lied het congres afsloten. Bovendien zijn de woorden ook zeer toepasselijk: waarom zouden we niet af en toe eens stilstaan bij het feit dat wij elkaar al zo lang kennen.

Wij, dat zijn dan het Humanistisch Verbond in Nederland en de International Humanist and Ethical Union, kortweg IHEU. Sinds de oprichting van de IHEU in 1952 hebben humanisten in Nederland zich ingezet voor de internationale beweging. Dat is niet zo verwonderlijk als men weet dat de wieg van de IHEU in Nederland heeft gestaan. Men zou zelfs kunnen zeggen dat het H.V. de geestelijke vader van de IHEU is, ook al zijn er andere humanistische organisaties die veel ouder zijn dan het H.V.

Hoewel men zich kan voorstellen dat het eerste hoofdbestuur wel andere zorgen aan zijn hoofd had — men moest immers een geheel nieuwe organisatie opbouwen in een klimaat dat verre van welwillend was —, werd toch al direct in 1946 iemand belast met het stimuleren van de betrekkingen met het buitenland, wellicht omdat wij als klein land ons toch altijd op het buitenland georiënteerd hebben. Al vrij spoedig na de oprichting van het H.V. nam mevr. H. A. Polak-Schwarz deze taak op zich.

Samen met de toenmalige voorzitter van het H.V., Dr. J. P. van Praag, bezocht zij in 1949 het congres van de **World Union of Freethinkers** (de Internationale van Vrijdenkers), daar men in het H.V. van mening was dat de situatie in de wereld vroeg om internationale samenwerking, maar gezien het weinige begrip onder de vrijdenkers voor de werkelijke wereldproblemen werd van aansluiting bij de W.U.F. afgezien. Meer begrip ontmoetten zij bij de **Ethical Unions** in Engeland en de Verenigde Staten, en deze contacten leidden tot het beleggen van het eerste humanistische wereldcongres in Amsterdam in 1952.

Het sprak vanzelf dat in het bestuur van de IHEU de deelnemende organisaties gelijkelijk vertegenwoordigd waren, maar toen het er om ging een secretariaat in te richten, viel de keus op Holland, omdat niet alleen de Nederlanders een belangrijke rol hadden gespeeld bij de totstandkoming van de IHEU, maar ook het H.V. een van de grootste en snelstgroeiende organisaties was, ondanks de duidelijke tegenwerking van de overheid in die tijd (men denke slechts aan de „stenen voor brood"-episode).

In „10 Jaar Humanistisch Verbond" staat geschreven: „Met dit congres, een bescheiden begin, was hoogstwaarschijnlijk een stap gezet op een weg, die voor de deelnemers eng, kronkelig en moeilijk begaanbaar was, maar die steeds breder, rechter en beter begaanbaar zou worden." Dat laatste is inderdaad bewaarheid geworden, al werd die weg geen autosnelweg. Vooral dankzij een grote groep Nederlanders, voor het merendeel vrijwilligers, is de IHEU geworden tot wat het nu is: van zes aangesloten organisaties in vijf landen met in totaal ± 21.000 leden tot 36 organisaties in 21 landen met in totaal ± 4.000.000 leden, al moet toegegeven worden dat wij dat laatste cijfer voornamelijk aan een franse organisatie te danken hebben.

Samen met prof. dr. J. P. van Praag, die behalve voorzitter van het H.V. ook voorzitter van de IHEU was (1952—1975), hebben de volgende mensen zich gedurende een reeks van jaren ingezet om de IHEU-machinerie draaiende te houden: mevr. H. A. Polak-Schwarz, mevr. A. C. Terpstra-Heinrich, prof. dr. W. van Dooren, W. C. Koppenberg, Th. Polet, P. G. Postma en R. Sorgedrager. Toen in 1975 het bestuur van de IHEU besloot in plaats van één voorzitter een driemanschap aan te wijzen, werd daarin ook een Nederlander benoemd: prof. dr. P. Thoenes. Deze wordt thans bijgestaan door mevr. J. W. F. Klein-von Baumhauer, J. Bijleveld (eerder actief van 1952 tot 1966), W. Bijleveld, W. Hagen, F. de Mink, J. Pasman en drs. R. A. P. Tielman.

Naast deze groep van vrijwilligers heeft de IHEU ook vanaf 1955 over beroepskrachten kunnen beschikken: eerst binnen het kader van het H.V. onder verantwoordelijkheid van de administrateurs F. van den Berkhof en J. van den Ban, later zelfstandig onder leiding van E. van Brakel.

Gelukkig is het aandeel van de H.V. in de IHEU niet tot deze groep beperkt gebleven. Met name de werkgroepen van de IHEU hebben veel aan de Nederlanders te danken. Alle groepen hebben gedurende kortere of langere tijd een Nederlander als co-ordinator gehad: P. Albarda (maatschappelijk werk), H. Bosselaar (jeugd), prof. dr. L. van Gelder humanistisch vormingsonderwijs), P. A. Pols (humanistische geestelijke verzorging) en mevr. mr. H. Singer-Dekker (public relations). Na het zelfstandig worden van de jeugdafdeling hebben trouwens twee Nederlanders, P. G. Postma en W. Hagen, de functie van secretaris bekleed.

Zoals gezegd heeft het H.V. van de aanvang af deel uitgemaakt van de IHEU. In 1953 trad ook Humanitas toe. Zij worden thans in het IHEU-bestuur vertegenwoordigd door drs. P. Albarda (Hum.), mr. M. G. Rood (H.V.), en drs. R. A. P. Tielman (H.V.). In het verleden traden als vertegenwoordigers op: prof. dr. W. van Dooren (H.V.), dr. E. W. Hommes (H.V.), prof. dr. J. P. van Praag (H.V.), I. Sluijter (Hum.), mr. dr. J. in 't Veld (Hum.) en prof. dr. L. G. van der Wal (H.V.). Naast deze twee organisaties zijn er ook twee nederlandse organisaties die niet in het bestuur vertegenwoordigd zijn, n.l. de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden en het Humanistisch Thuisfront.

Naast al die mensen die hier met name genoemd zijn is er een nog grotere groep mensen die de IHEU een warm hart toedraagt. Dat zijn zij die trouwe gasten zijn als de IHEU weer een congres belegt, of dat nu in Amsterdam, Antwerpen, Londen, Oslo, Parijs, Hannover of Boston is. Dat zijn zij die spontaan aanbieden buitenlandse humanisten onderdak te verlenen, wanneer de IHEU een congres in Nederland belegt. Dat zijn zij die meegeholpen hebben de benodigde gelden voor het Bihar Project in India bij elkaar te brengen. (Tussen haakjes twee Nederlandse humanisten, ir. K. d'Angremond en ir. R. E. Dozy, hebben op verzoek van de IHEU dit project in resp. 1966 en 1969 bezocht). Dat zijn zij die door hun lidmaatschap van de IHEU ons net iets meer armslag geven om ook werkelijk internationaal te kunnen functioneren. Dat zijn zij die grotendeels voor eigen rekening de IHEU vertegenwoordigen op internationale conferenties over b.v. misdaadbestrijding of bevolkingsproblemen van lichamen zoals de Verenigde Naties, Unesco en de Raad van Europa. Dat zijn zij die door hun giften ons helpen de tekorten te dekken.

Zij allen dragen de IHEU een warm hart toe. Nee, beter nog, zij **zijn** het hart van de IHEU.

Ernst van Brakel

IHEU-kongres 1968 in Oslo. Internationaal gezelschap luistert naar Van Praag in de zaal waar ook de Nobelprijzen worden uitgereikt.

KAARTEN VAN BUITENKERKELIJKHEID EN LEDEN H.V. IN NEDERLAND

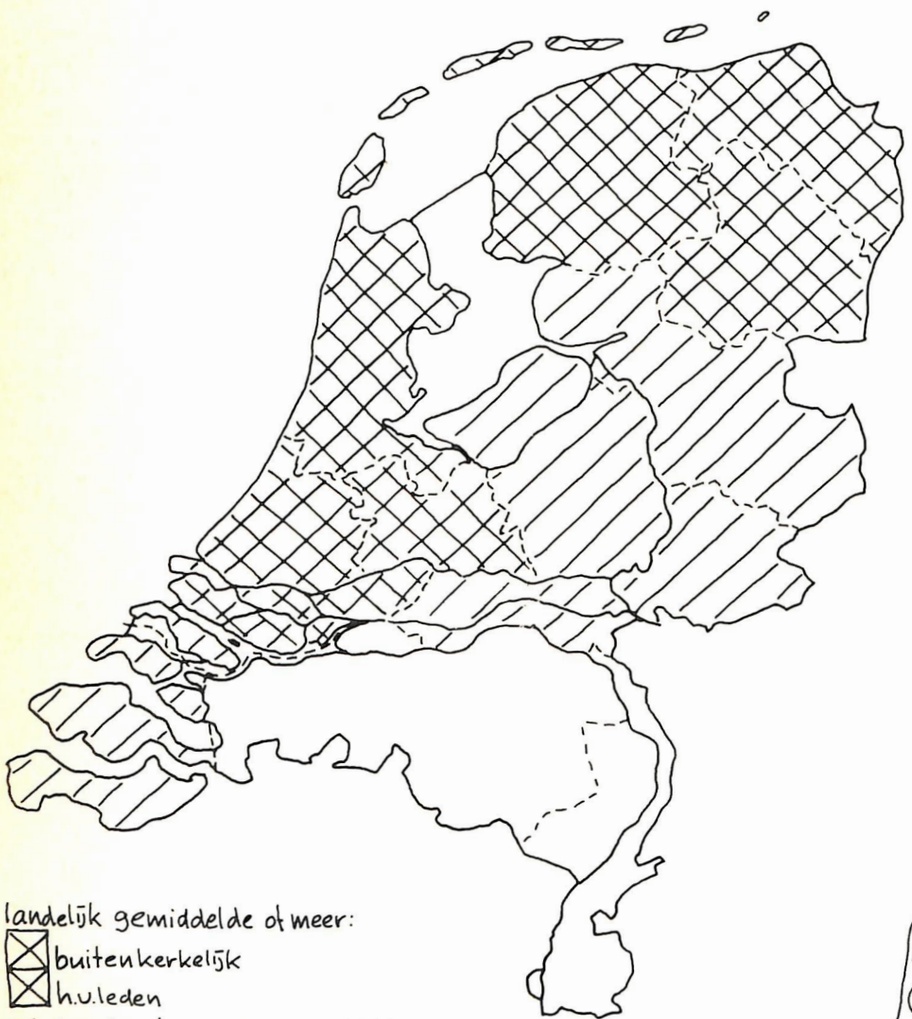

landelijk gemiddelde of meer:
buitenkerkelijk
h.u. leden
minder dan landelijk gemiddelde:
buitenkerkelijk
h.u. leden
minder dan de helft u.h. land. gem.:
buitenkerkelijk
h.u. leden

bronnen: cbs en h.u. r.t. 76

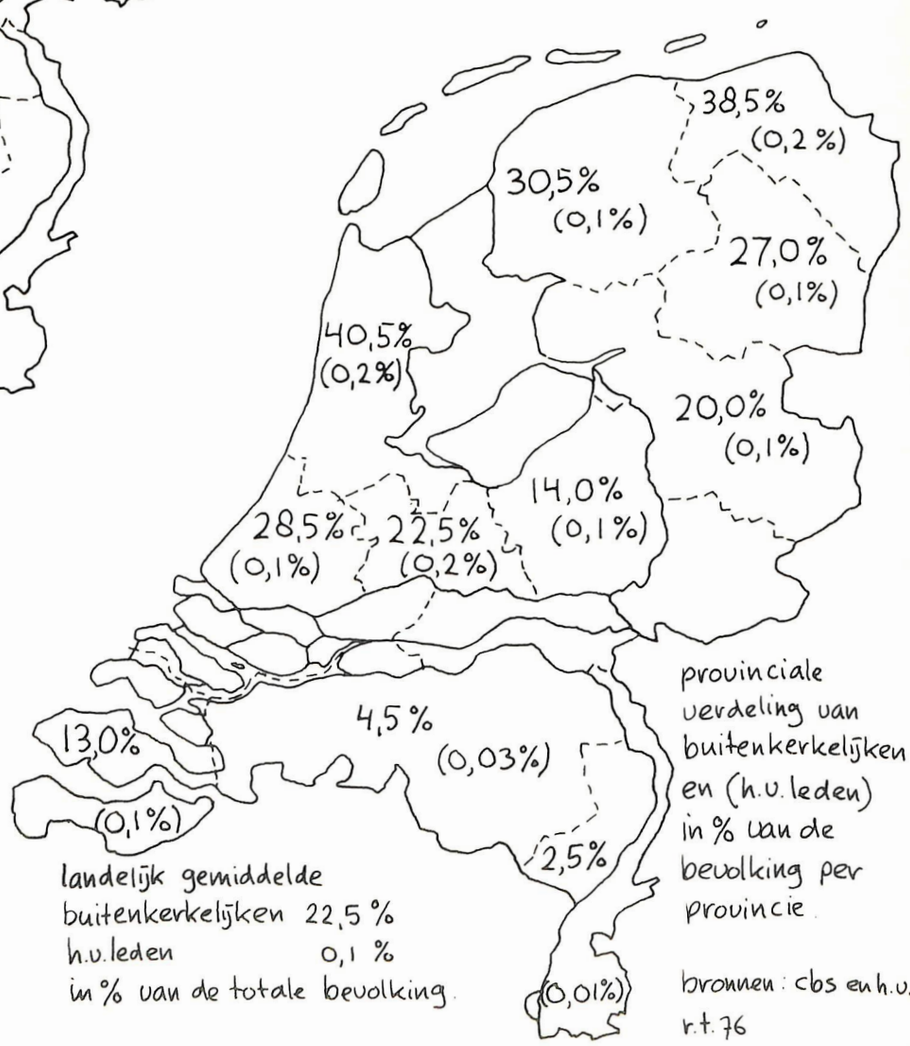

landelijk gemiddelde
buitenkerkelijken 22,5 %
h.u. leden 0,1 %
in % van de totale bevolking

provinciale verdeling van buitenkerkelijken en (h.u. leden) in % van de bevolking per provincie

bronnen: cbs en h.u. r.t. 76

Vroeger en nu . . .

Een herinnering

Het jaarlijkse congres van het H.V. werd in 1952 in Gouda gehouden. De 350 afgevaardigden en belangstellenden zaten opgepropt in een zaal van een etablissement dat de naam Kunstmin droeg. Van de kunst merkten wij weinig; min was het wel, de ruimte, de verwarming, de bediening en het weer buiten. Op 29 maart, toen het congres begon, was het zacht voorjaarsweer, maar op 30 maart lag er een dik pak sneeuw, ineens.
Het was het jaar van de „Stenen voor brood" affaire. De toenmalige minister van justitie wilde de geestelijke verzorgers van het H.V. niet in de gevangenissen toelaten omdat zij „stenen voor brood" gaven en hij begreep niet dat er velen waren voor wie zijn brood stenen waren. „Ik wil er geen twijfel over laten bestaan," zei voorzitter Van Praag in zijn openingsrede, „de humanistische geestelijke verzorging komt er . . . maar de vraag is of zij er zal komen in onderling overleg . . . of wel dat zij het resultaat zal zijn van een verbitterde strijd die onze volks-gemeenschap voor jaren verscheuren zal."
Zo'n congres met alle huishoudelijke zaken, met de onvermijdelijke contributieaangelegenheden, met de stemmingen, de voorstellen van orde, de min of meer geslaagde verdedigingen van de amendementen, de interrupties, de boze afgevaardigden, de koude koffie en de rookwalm is zelden inspirerend en vele afgevaardigden richtten hun gedachten bezorgd op de terugreis. Hoe zou dat allemaal gaan met die sneeuw?
Plotseling kwam er spanning op het podium en ook in de zaal. „Ze zijn er", werd gezegd. Schutterig, verlegen, opkomend vanuit een soort coulissen van „Kunstmin", stonden ze daar, Cuypers, Dille, Broeckx en de Coninck, die het Humanistisch Verbond in Vlaanderen hadden opgericht. Verlaat door de sneeuw, koud en verreisd; maar ze waren er. En nou kunt u het kinderachtig en belachelijk en sentimenteel vinden, maar ik kreeg van die prikkerige ogen. En toen ik de zaal inkeek waar iedereen was opgestaan en maar bleef applaudisseren, zag ik er meer met tranen, velen met tranen. De vier stonden daar maar op het toneel, en de mensen in de zaal stonden daar maar voor hun stoelen, klappend omdat er iets moest gedaan worden.
Het Verbond in Vlaanderen was opgericht en het bestuur was gekomen. Ik had voordien niet geweten dat solidariteit zo kon leven dat de tranen in de ogen kwamen. Sedertdien weet ik het en ik zal het niet meer vergeten.

H. Bonger

Terugblik na dertig jaar

In de naoorlogse jaren was het H.V. voor mij in de eerste plaats een organisatie die een vernieuwing van het geestelijk leven voorstond. Elementen voor de opbouw van een humanistische overtuiging vonden wij niet alleen in de klassieke Oudheid, de Renaissance en Verlichting, maar evenzeer in nieuwere denkrichtingen, geïnspireerd door Marx, Freud en het existentialisme. Het humanisme bood tallozen een nieuw bevrijdend perspectief. Het Verbond was in vele opzichten een emancipatiebeweging, een trefpunt, waar mensen met uiteenlopende opvattingen elkaar vonden. Belangrijk was uiteraard ook de onderlinge hulpverlening, de opkomende geestelijke verzorging. Ook in de vijftiger jaren was er al aandacht voor de problemen van de arbeid. Ik heb de indruk, dat er de laatste jaren een accentverschuiving heeft plaatsgehad, waardoor het denken over mensbeeld en levenszin enigszins op de achtergrond is gedrongen. Ook in de komende jaren zal het H.V. de aandacht moeten richten op de problemen van milieu, geweld, oorlog en vrede, Derde Wereld, humanisering van de arbeid, permanente educatie enz. Bovendien zullen wij de ontwikkeling van wetenschap en techniek kritisch moeten begeleiden. Maar dit alles zal niet mogelijk zijn zonder een verdere verdieping van ons mens- en wereldbeeld.

Peter Krug

DEZE JUBILEUM UITGAVE

Deze jubileum-uitgave kwam tot stand met medewerking van veel mensen. Hartelijk dank aan allen.
In het bijzonder:
Jaap Brinkman, die de exotische tekening op de voorpagina maakte;
Jan de Leede, die de gegevens voor dit „organigram" verstrekte en die de laatste 10 jaar van het h.v. beschreef;
Echtpaar Max uit Deventer, voor oude foto's en achtergrond-informatie over de eerste jaren;
Piet Spigt, voor de grafiek op pagina 8;
Rob Tielman: voor de tekeningen op pag. 10;
Dé en Puck van het Centraal Bureau voor het opdiepen van archief-materiaal en de voltallige redactieraad voor suggesties en daadwerkelijke medewerking.

Voorzitter Max Rood over de toekomst

„Als ik hoor: een moraal zonder God is ondenkbaar, dan denk ik we zijn nog steeds niet uitgevochten, al is het nu meer een achterhoede-gevecht. Dat moet wel eens ontmoediging gebracht hebben — vroeger — dat de kerken zo vijandig reageerden. Men was jaren bezig met: mogen we alsjeblieft bestaan, existeren; in die eerste tijd kwam men daardoor niet toe aan de dingen die men echt wilde. Nu zitten we in een periode dat we daar wel aan toe komen. Een vervelende bijkomstigheid is het financiële gevecht. Maar financiële moeilijkheden zullen er altijd wel blijven en ook ons ledental zal niet zo verschrikkelijk hard omhoog schieten, denk ik. Verheugend vind ik dat de nieuwe leden relatief jong zijn.
Wat ik hoop voor de toekomst is, dat we ons meer internationaal kunnen gaan bewegen.
Dat we fungeren als spil in een internationale beweging. Op dat terrein is nog veel te doen. Maar het komt al, denk maar aan de najaarsconferentie die we dit jaar samen met de Belgen gaan houden.
Voor mezelf heb ik het altijd als stimulerend ervaren dat je bij internationale congressen mensen tegenkomt met een andere culturele achtergrond maar waarbij je toch die „we-feeling" hebt: we zijn veel groter dan 15.000 leden. Het is geen Sisyphus- gevecht, geen vechten tegen de bierkaai."

Ontwikkelingsproblematiek krijgt aandacht in Rotterdam

De gemeenschap Rotterdam organiseert twee avonden, die zullen plaatsvinden op de donderdagen 26 februari en 11 maart in het Humanistisch Centrum aan de Provenierssingel 48 (achterzijde Centraal Station). De bedoeling van deze bijeenkomsten is informatie te verstrekken over de ontwikkelingsproblematiek in samenhang met het overlevingsvraagstuk. Op 26 februari wordt de korte HIVOS-HV film T van Tanzania vertoond, met na afloop gelegenheid tot discussie onder leiding van Jack Tsang. Op 11 maart is prof. dr. J. C. Breman bereid gevonden een inleiding te houden met als strekking: waarom aandacht schenken aan de ontwikkelingslanden en overlevingsvraagstuk. Nadere inlichtingen: 010-323418.

„Memento Mori" bestelbaar

In Humanist van 15 januari werd een bespreking opgenomen van een werkstuk van een H.O.I.-cursiste, mevrouw Mieke Keessen-van Luyken: Memento Mori. Dit artikel — over stervensbegeleiding — is na te bestellen door *f* 1,— over te maken op postgiro 58 t.nv. Humanistische Pers, Utrecht onder vermelding: Memento Mori.

Post voor de gemeenschappen

In de maand januari zijn aan de besturen van de gemeenschappen de volgende stukken gezonden:

— de stukken voor de vergadering van de verbondsraad op 31 januari, t.w.: de agenda, het overzicht werkzaamheden hoofdbestuur, de notulen van de vorige vergadering en de begroting voor 1976.

— de notulen van het kongres van mei 1975.

— correspondentie van Kruyswijk met het verzoek de namen en adressen op te geven van al degenen, die beschikbaar zijn voor medewerking aan de plaatselijke geestelijke verzorging.
In februari volgt daarop:

— een overzicht van de programma's van alle gemeenschappen, voor zover de gegevens daarover bekend zijn.

— een werkcahier voor gespreksgroepen en werkgroepen onder de titel: „Is het een kwestie van willen?" over de onderwerpen: wonen, werken, verkeer en rekreatie.

— een uitvoerige nota over „de positie en de mogelijkheden van de gemeenschappen van het Humanistisch Verbond." Het is de bedoeling, dat deze nota achtereenvolgens plaatselijk, gewestelijk en landelijk wordt bestudeerd en besproken.

J d. L.

Boeiende lezing over „Geweld"

Mr. J. Glastra van Loon hield op zondagochtend 18 januari in het Humanistisch Centrum in Den Haag een inleiding over „Geweld".
Geweld demonstreert zijn inziens dat de mens van nature geen humaan wezen is. Menselijk gedrag wordt pas humaan door een socialiseringsgedrag binnen een bepaalde cultuur, bij normen. Menselijk gedrag is zeer verschillend terwijl dierlijk gedrag per species wordt gedefinieerd.
Ordenend leert een mens zijn omgeving beheersen. Spreker wil af van de gedachte van fysiek geweld uitsluitend gericht tegen anderen. Zelfmoord is immers een uniek menselijke kortsluiting. Men dient dat niet te zien slechts als resultaat van wanhoop door een bepaalde bedreiging in de voorstellingswerkelijkheid. De franse socioloog Durkheim en anderen constateerden dat hierbij beslissend is de anomische situatie bij gedesoriënteerdheid. Op zichzelf als individu teruggeworpen, zonder de ‚gidsfunctie" van kerk of hechte gemeenschappen kan verwerkelijking soms niet meer mogelijk zijn als omstandigheden chaotisch worden.
Wat betreft het verbale geweld kán dit een bevrijdend karakter ontlenen aan het feit dat dan het diffuse, het richtingsloze en de zinloosheid wordt doorbroken.
Bij instrumenteel geweld dient men zich emotioneel wel tienmaal te bezinnen voor men daartoe overgaat.
Tenslotte kennen wij het structurele geweld. Dit doet zich voor bij bepaalde maatschappijconstellaties. Er kan sprake zijn van toenemende machtsverhoudingen bij gespecialiseerde deskundigheid wat onmacht oproept met het risico van een stijgende geweldspiegel.
Tenslotte werden in de discussie de uiteenlopendste vragen van een stampvolle zaal glashelder beantwoord.

Verslaggeefster:
mr.Mary Herzogenrath

Onhandig

Het Humanistisch Verbond z'n zendtijd kwijt? Door een onhandigheid van minister Van Doorn (CRM) leek het nog even tot de mogelijkheden te behoren ook.
Op de dag (28-1) dat hij zijn Medianota door de Tweede Kamer loodste, werd hij 's avonds geïnterviewd in de televisierubriek Den Haag Vandaag.
Eerder op de dag had de bewindsman al laten blijken „ernstige twijfels" te hebben over het nut van artikel 19 van de Omroepwet, dat het bestaan van kleine zendgemachtigden mogelijk maakt. De interviewer meende een goed voorbeeld te pakken te hebben door te vragen of bijvoorbeeld het Humanistisch Verbond dan z'n zendmachtiging zou kunnen kwijtraken. Antwoord van de minister: dat is niet geheel ondenkbaar, of woorden van gelijke strekking.
Wie was er nu uitgegleden; de interviewer of de minister? Beide. De minister had het spoedig door (of werd snel op z'n vingers getikt), want nog diezelfde avond liet hij z'n Direkteur Radio en Televisie naar Verbondsvoorzitter Rood opbellen om te vertellen dat hij zich vergist had.
Of die journalist het nu snapt valt te betwijfelen, maar zijn onwetendheid deelt hij met tallozen (hoewel dat juist voor hém geen excuus is).
Het is ook niet simpel. Artikel 16 van de Omroepwet maakt de zendtijd van de kerken mogelijk (IKON, en RKK; artikel 17 voor „genootschappen op geestelijke grondslag" (zoals het Humanistisch Verbond); Artikel 18 voor politieke partijen en het bewuste artikel 19 voor „andere instellingen dan de eerder genoemde", (Symbiose, Bond zonder naam, etc.).
Zo de opmerkingen van Van Doorn in de Kamer over die artikel 19 mini-omroepen al juist waren, namelijk dat ze heel goed bij de NOS terecht kunnen; voor het Humanistisch Verbond geldt dat stellig niet. Niet alleen omdat wíj dat vinden, maar de NOS heeft het zèlf gezegd ten overstaan van de Raad van State, toen enkele jaren geleden ons beroep tegen afwijzing van zendtijduitbreiding diende (uitbreiding die we ook kregen!). En de Raad van State was het daar blijkens z'n advìes mee eens.
Tenslotte: het is bekend dat een journalist meer kan vragen dan een minister kan beantwoorden. Zouden we echter nu een minister hebben die fouter kan beantwoorden dan nodig is?

Gemeenschapskranten

Het blad van de Gemeenschap Den Haag, Voorburg-Rijswijk en Wassenaar heeft een nieuw gezicht en een nieuwe naam. „Kontakten," nr. 2 is alweer verschenen en ziet er erg overzichtelijk uit, met veel informatie.
„Relatie" het blad van Alkmaar wordt gedrukt op papier dat al eerder is gebruikt voor andere doeleinden — recycling heet dat. Een milieu-bewust initiatief, door andere gemeenschapskrantjes wellicht na te volgen.

Radio & TV

TV
29 februari: „ZES-EEN-ZES-ACHT" begeleiding van bejaarden en zieken.
14 maart: „ZES-EEN-ZES-ACHT". Vanavond een tweede voorbeeld over humanistische begeleiding van bejaarden en zieken.
Samenstelling: Ton Aarden
Presentatie: Ilse Wessel.

Radio
29 februari: „Zes-een-zes-acht" — aflevering 1. Samenstelling Jetske Mijs.
7 maart: aktualiteiten.
14 maart: „Zes-een-zes-acht" — aflevering 2. Samenstelling Jetske Mijs.
21 maart: aktualiteiten.

HET VATIKAAN OVER SEX

Op 30 januari van dit jaar voerde Casper Vogel op de t.v. een vraaggesprek met Max Rood over de recente katholieke verklaring over sexuele ethiek. Hieronder een weergave.

C: Het „ministerie" van het Vatikaan heeft drie dingen geconcludeerd. 1) dat sexuele aktiviteiten alleen binnen het wettige huwelijk toelaatbaar zijn. Dat het de bedoeling is dat de echtelijke liefde uitgroeit tot ouderlijke liefde, dus dat ze in dienst gesteld wordt van de voortplanting. 2) Homosexualiteit wordt afgewezen als iets wat pervers is of pathologisch, ziekelijk gedrag. 3) Zelfbevrediging deugt niet, het is een oneigenlijk gebruik van de sexuele vermogens.
Een afwijking van deze moraal betekent doodzonde.
Ik heb de neiging te zeggen laat maar, het is geen spekkie voor mijn bekkie.
Rood: het is ook geen spekkie voor mijn bekkie. Mijn reactie op de verklaring was boosheid, verontwaardigdheid ook. En later verbazing. 't Is alsof Galileï weer terecht staat, alsof de kerk sinds de Middeleeuwen precies doet alsof er geen ontwikkeling geweest is, alsof we niets geleerd hebben van wetenschap en techniek, met name van de gedragswetenschappen. Het verschil met Galileï is dit, dat hij nog tijdens zijn leven terecht kwam op de brandstapel en dat het nu gaat om doodzonde, waarvoor je in de hel komt en dus nà dit leven op de brandstapel.
Men begint uiteen te zetten hoe anderen over sex denken en dan maakt men de redenering: wij zijn nagegaan hoe de kerk er in alle eeuwen over heeft gedacht en omdat die kerk er altijd zó over heeft gedacht, is dàt de waarheid.
Mensen worden angst- en schuldgevoelens opgedrongen; ik denk met name aan buitenechtelijke sexualiteit en homofilie.
C: Nu is het bekend dat in Nederland slechts een kwart van de katholieken deze moraal onderschrijft, de anderen niet. Waar maken we ons dan eigenlijk druk om?
R: Ik maak me druk omdat het gaat om het opdringen van meningen, macht willen hebben over mensen. Dat is destructief. De verklaring is liefdeloos en onverdraagzaam. Omdat het een stuk liefde afsnijdt van het menselijk leven: de konsekwentie is dat de mensen het huwelijk worden ingedreven.
C: Maar de r.k. kerk zal een ander begrip hebben van liefde dan u.
R: Kortgeleden is in Nederland een NISSO-onderzoek (Ned. Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek) gepubliceerd over de Beleving van katholieken van de sexualiteit. Daarin vindt men angst, spanning, schuldgevoelens, koudheid bij mensen die deze zgn. „onthoudingsmoraal" naleven.
C: Maar de katholieken wijzen naar een ander perspectief.
R: Ja, ten aanzien van de homofilie zeggen ze: Je bent ziek en het enige wat wij kunnen doen is helpen je beter te maken. Maar het ziek-zijn op zichzelf is een doodzonde. Dat is van een onverdraagzame koudheid en liefdeloosheid. Er wordt ze keihard ingeprent: wacht maar, als je straks dood bent ga je naar de hel.
C: U maakt zich ook boos omdat het discriminerend is.
R: Ja, dat is teleurstellend. In déze tijd, nu er t.a.v. homofilie een andere houding ontstaat, waardoor ze minder angst- en schuldgevoelens hebben.
Ik heb niets tegen een kerk. Maar ik denk dat de kerk volstrekt zijn tijd mist en zijn kontakt met mensen verliest als hij blijft denken dat we zitten met opvattingen die in de Middeleeuwen golden en waarover een aantal heren zeggen: zo is het, want mijn moraal is de enige moraal.

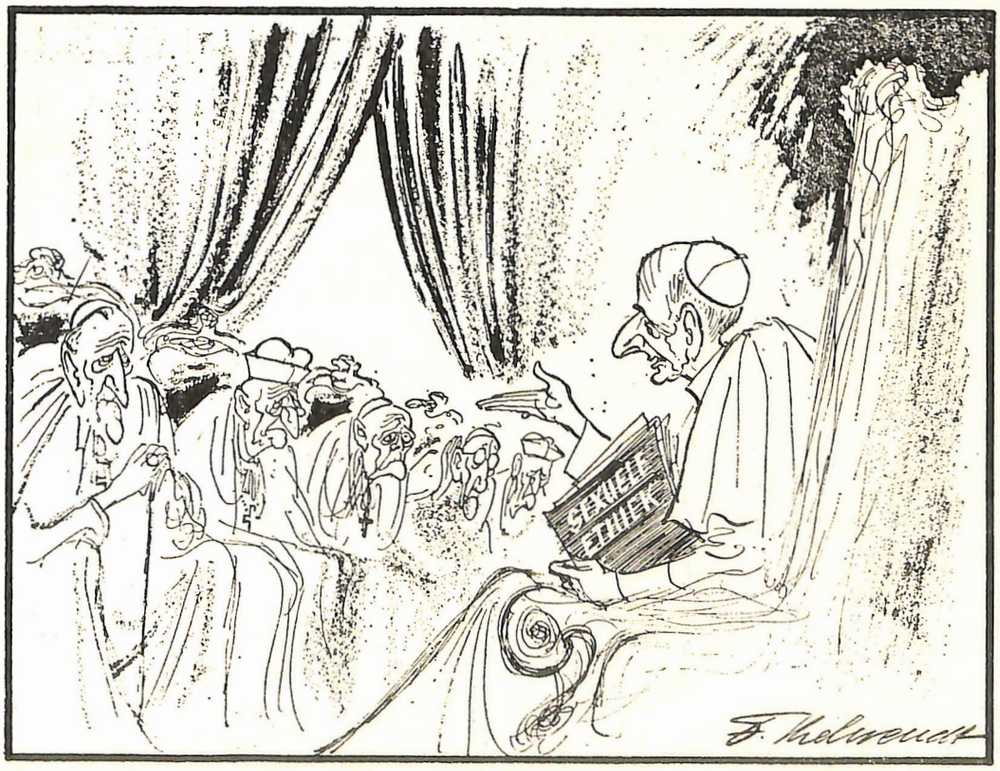

„Is er nog iets wat we kunnen verbieden?" Overgenomen uit „Het Parool" 17-1-'76

We zien uit dat onderzoek dat mensen zitten met onverwerkte sexualiteit.
In zekere zin zit er ook een stuk tragiek in die verklaring, omdat ze zich afzet tegen de opvatting sexualiteit is „fun" (het engelse woord voor lol), alle sex is geoorloofd als je er maar plezier aan beleeft. Alles mag, ook al verneder je je partner. In dat opzicht spreekt de verklaring me zelfs aan. Alleen is men zo geweldig over dat bijdoel heen geschoten. Toen een aantal verontruste pastores binnen de kerk zich meldden bij de bisschop in Haarlem toonde hij geen begrip nee, hij keerde het om en zei: jullie zijn leerstellig. Dat noem ik een debatingtruc.
Het meest ben ik teleurgesteld in de reakties van het episcopaat. We hebben toch steeds het gevoel gehad dat de kerkprovincie in Nederland bereid was een soepeler houding aan te nemen, het heeft gegloord bij bepaalde bisschop-benoemingen. Ik herinner aan de brief over abortus die nederlandse bisschoppen eind 1974 hebben gepubliceerd en dat ze nu ook dìt weer onderschrijven.
C: Uit een onderzoek van drs. Frenken blijkt dat zij die de officiële kerkelijke moraal aanvaarden, een grotere angst hebben voor sexuele lust en zich schuldig voelen over sex binnen het huwelijk.
Frenken zegt: wie de moraal van de r.k. kerk aanvaard, ik heb goede reden aan te nemen dat die geobsedeerd is door sexualiteit. Zou deze moraal kunnen duiden op geobsedeerd zijn door sexualiteit van de kerk?
R: Frenken zegt het sterker: het komt uit zijn onderzoek naar voren. Het is inderdaad zo, dat vrij veel symbolen uit de r.k. kerk een sexuele inslag hebben. 't Zou me niet verbazen als daar een lijn te trekken zou zijn.

PERSBERICHT

Het Hoofbestuur van de Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homoseksualiteit COC, heeft ernstig protest aangetekend tegen het dokument „over enkele vraagstukken van seksuele ethiek" welke is uitgegeven door het departement van geloofszaken in Rome.
Deze verklaring kenmerkt zich, aldus de vereniging, „door een zeer traditionele en konservatieve visie op (homo)seksualiteit en het huwelijk".
Het Hoofdbestuur spreekt de hoop uit „te mogen vertrouwen, dat de Roomskatholieke kerkelijke instanties en welzijnsinstellingen in Nederland zich sterk van het gepubliceerde dokument zullen distantiëren".
Ook de Centrale Pastorale Werkgroep Homofilie reageerde met een persbericht: men „maakt zich ernstig zorg over de geringe ruimte, die homofielen gelaten wordt om in de geest van het evangelie te zoeken naar het waardevolle dat in hen kan groeien indien zij aan hun eigen gerichtheid, ook in lichamelijke zin gestalte trachten te geven.
Van de pastores mag worden verwacht, dat zij een boodschap brengen van verlossing en bevrijding. Bovengenoemd Vaticaans dokument laat ook aan hen te weinig ruimte om in deze geest pastoraal werkzaam te zijn".

HOOFDBESTUUR II

Er lijkt wel een drempel te zijn, waarvóór er heel veel wordt afgestraft, en waar voorbij er opeens veel meer kan en mag.
Als H.V. leven we vóór die drempel. Komen we ergens voor subsidie, dan is het antwoord nog maar al te vaak: Moeten jullie je daar ook al mee bemoeien? Jullie stellen immers niks voor als het er op aan komt! Dit wordt meestal niet op deze wijze gezegd, want als je te klein bent voor tafellaken, dan zijn er wel allerlei andere tafellakenregels waar je minder goed aan voldoet en waar men je mee om de oren kan slaan om geen plaats voor je te hoeven maken. Nu is er de Provincie Noord-Holland weer die een subsidie weigert waarmee we eindelijk eens van de grond hadden kunnen komen met een regionale functionaris.
Voorts kwam het dezer dagen weer voor dat men tegen ons zei: wat willen jullie hier toch; wij hebben het evangelie als richtsnoer. Dat was in het Nationale Centrum voor Geestelijke Volksgezondheid, dat we zelf hebben helpen oprichten, in een van de commissies.
Dat is natuurlijk discriminatie. Maar laten we onszelf nu eens niet trachten wijs te maken dat dit de enige kant van de zaak is. Een veel fundamenteler kant is het **gebrek aan eergevoel bij buitenkerkelijken.** Het minimale percentage georganiseerde humanisten onder buitenkerkelijken nodigt eenvoudig uit tot het geen rekening houden met hun wensen en tot het confronteren van de weinige wel georganiseerden met kerkelijke plaatsbezetting. We dachten een aantal jaren geleden, toen de kerkelijke ban over Nederland zo duidelijk scheurde, dat het ringeloren op zou houden, maar de meeste buitenkerkelijken blijken toch het liefst iets te blijven tussen vlees en vis in. Aldus niet tot een van beide behorend komt ons werk niet van de grond.
Degenen die zich dit het meest aan zouden moeten trekken lezen dit niet. Maar voor hen die dit wel lezen kan het betekenen dat men wat uitdrukkelijker propaganda zou moeten maken voor de humanistische zaak. Anders komen we nooit uit de strafbank.

Uit het bovenstaande begrijpt u al wel dat er in de hoofdbestuursvergadering van 6 februari een paar missers aan de orde moeten zijn geweest. Een verder belangrijk punt was het Bestuur van de Huizen van de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden (HSHB): soms ook al geen voltreffer. We spraken met de Voorzitter van de HSHB en hadden een klein overzicht over plaatselijke situaties.
Er blijkt nog al eens wrijving voor te komen in de huisbesturen. Voorts zijn er besturen die het humanistische proberen weg te stoppen en besturen die hun benoemende (constituerende) plaatselijke organisaties niet (meer) kennen of erkennen en praktisch gesproken zichzelf aanvullen, enzovoort.

Er zijn ook besturen die te weinig aan de directie of bewonerscommissie overlaten, en directies die bestuur spelen. En er zijn afdelingen van Humanistisch Verbond en van Humanitas en verdere benoemende organisaties die zich ook niet (meer) gelegen laten liggen aan de huisbesturen, enzovoort. Laten we daarom hier nog eens stellen wat wel de bedoeling was en is. De HSHB-huizen worden gewoonlijk opgericht door plaatselijke afdelingen van organisaties van buitenkerkelijken, meestal in de eerste plaats Humanistisch Verbond en Humanitas. Vaak doen ook andere organisaties mee; in Amsterdam vooral nog De Vrije Gedachte. Ook de HSHB zelf, als centrale waar de huizen bij zijn aangesloten, wordt gevormd uit Vrije Gedachte, H.V. en Humanitas. Het zal dan duidelijk zijn dat het de bedoeling is om huizen te stichten en te onderhouden van humanistisch geestelijk klimaat. Dat klimaat behoeft niet opdringerig te zijn — zelfs bij voorkeur niet — maar het is natuurlijk niet de bedoeling dat het humanistische karakter ontkend of tegengewerkt gaat worden. Voorts is het duidelijk dat het ook niet de bedoeling kan zijn dat de huizen los zouden komen te staan van de stichtende organisaties. Deze laatste hebben het recht het bestuur van de huizen te benoemen. Maar wil dat iets goeds inhouden dan moet het natuurlijk niet op achteloze wijze geschieden, of praktisch aan het zittende huisbestuur worden overgelaten. Besloten werd om van H.V. kant enkele conferenties te organiseren voor onze leden in huisbesturen en voor gemeenschapsbestuurders van het H.V. uit plaatsen waar HSHB-huizen zijn.

De Taakgroep Wetenschappelijk Werk is zeer actief. Er gaat een voorjaarsconferentie komen over Levensbeschouwing en Politiek. De belgische filosoof, Prof. Apostel komt het groepje versterken dat werkt aan een stuk „Humanistisch Mensbeeld." Voorts moeten de oude Socratesstatuten weer eens doorgelicht worden, eerst in het presidium, om te zien hoe bruikbaar die nog zijn. Socrates was de stichting van het H.V. voor wetenschappelijk werk, maar al enkele jaren wordt er informeler gewerkt (in de taakgroep). Toch moet het formele kader weer eens bekeken worden.

Humanist

eindredakteur: Jetske Mijs.
Druk: Lumax, Utrecht.
Redaktie-adres: Hum. Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 31 81 45.

Abonnementsprijs voor niet-leden: *f* 18,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers, postgiro 58, Utrecht.

BRIEVEN • BRIEV

Oneens met gijzelingen-nota

Het is al weer enkele weken geleden dat ons Hoofdbestuur de nota „Overwegingen in zake Gijzelingen" via de radio heeft uitgezonden, aan de Raad van Ministers gestuurd en de inhoud in „Humanist" heeft gepubliceerd.
We hebben hier in Amersfoort een gespreksgroep die geregeld 1 x per maand bijeenkomt. Direkt na de radio-uitzending waar „Overwegingen" werden voorgelezen, kwamen er 12 leden van deze groep bijeen. We hadden een afdruk van de tekst aangevraagd en ontvangen en de inhoud ervan werd woord voor woord besproken. Opvallend was dat er **niet één** van de gesprekspartners met de strekking van de „Nota" akkoord was! Ook andere leden met wie wij later kontakt opnamen waren min of meer teleurgesteld of zelfs verontwaardigd. Het Hoofdbestuur heeft dus zeker niet „uit naam van alle Humanisten" gesproken. Aangezien de tekst van de nota nu ook weer afgedrukt staat in „Rekenschap" vind ik het toch nodig hier nog eens erop terug te komen.
De deelnemers aan het gesprek in Amersfoort waren het er over eens dat in gevallen van gijzeling geweld onder omstandigheden niet te vermijden zal zijn. Waarvoor het echter nodig is de regering er op attent te maken dat het Humanistisch Verbond dit niet alleen begrijpelijk acht maar, om zo te zeggen, wenselijk, kon niemand inzien. Dat gewelddadig ingrijpen dan ook nog „op zedelijke gronden" zou gebeuren ontging ons totaal. Bij nader inzicht werd ook duidelijk dat de nota niet zo zeer een vrijbrief is om geweld te gebruiken tegen de uitvoerders van de gijzeling, de gijzelaars, maar om desnoods het leven van de slachtoffers, de gegijzelden, op te offeren. Lijkt het niet verdacht op de redenering van diktatoriaal bestuurde staten, waar Staat of Partij boven de persoon wordt gesteld, als de nota uitdrukkelijk stelt dat het aanvaardbaar is dat er dan „onvermijdelijke slachtoffers" vallen die echter daardoor „de mensheid dienen?"
Uiteraard hebben de opstellers van de nota het goed bedoeld. Maar juister ware het o.i. geweest de regering onze waardering er over uit te spreken dat het haar nu reeds meerdere malen gelukt is in dergelijke gevallen onbloedige oplossingen te vinden. Overigens las ik zojuist een artikel in het engelse tijdschrift „New Scientist" (11 december 1975, pag. 652) over „Misdaad en Boete". Het eindigt met de woorden (eigen vertaling): „Zodra wij beginnen aan de staat het recht te verlenen leven te vernietigen zijn wij op de weg terug naar het barbarendom. Als wij ervan overtuigt zijn dat het leven heilig is moeten wij onder alle omstandigheden bij deze overtuiging blijven." Dit is naar mijn gevoel een méér humanistische uitspraak dan de inhoud van onze nota!
Tenslotte zou ik graag willen zien onderzocht hoeveel percent van onze leden het met de „overwegingen in zake gijze-

ling" door ons hoofdbestuur eens respectievelijk oneens zijn.

Amersfoort, O. Birman

Met stomme verbazing

Met stomme verbazing heb ik de brief van het bestuur van Hoogezand-Sappemeer (HS) gelezen in de Humanist van 15-1-'76.
Ik ben geen trouw lezer van V.N. en heb noch het artikel van Constandse, noch het artikel van Bonger gelezen, maar dit lijkt me nauwelijks relevant.
Is Constandse heilig verklaard?
Ik dacht dat dit in onze kring niet gebruikelijk was. Is Constandse onder curatele geplaatst?
Lijkt me onwaarschijnlijk, tenminste even onwaarschijnlijk als dat hij Bonger niet van repliek zou kunnen dienen.
Waarom deze heksenjagerij?
Waarom plaatst de redaktie van de Humanist deze brief zo opvallend, omdat HS dit decreteerde? Mijn andere vraag aan de redaktie is: gut, laten jullie je zo de wet voorschrijven?
„Wij verlangen dat Bonger zijn artikel wijzigt", laat ik niet verder gaan met (vrij) citeren; voor mij is de brief van HS eenvoudig belachelijk, vandaar de aanhef: met stomme verbazing.

Leiden, M. W. van Engers

„Open brief"

Ik ben, op z'n zachtst uitgedrukt, uitermate verbaasd over de „Open brief aan het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond", die het bestuur van de gemeenschap Hoogezand-Sappemeer in de „Humanist" van 15 januari 1976 heeft laten afdrukken. En ik heb — ik bezie deze „Open brief" met ogen, die niet vertroebeld zijn door (eventuele?) tegenstellingen of meningsverschillen tussen Constandse en Bonger — louter journalistiek beschouwd **zeer ernstige bezwaren tegen de publikatie** van die „Open brief", tegen de plaats waar de redaktie hem heeft laten afdrukken — niet onder de rubriek „Brieven, brieven enz.", maar op pagina 2 — en tegen de schreeuwende opmaak. Ongewoon van lettertype, uit een groter „korps" gezet, met veel wit tussen de regels wekt deze „Open brief" de indruk, alsof er een wereldschokkend probleem aangesneden wordt. En waarover gaat dan wel dat schokkende? Ik, niet-lezer van „Vrij Nederland", weet het niet en er zullen veel meer lezers van de „Humanist" zijn die niet weten welk ontzaglijk vraagstuk, welk diepgrijpend konflikt hier onthuld wordt.
Op iedere redaktie rust altijd weer de (zware!) verantwoordelijkheid, de lezers in te lichten over de zaken, die zij aan de orde of aan de kaak stelt. Ik weet absoluut niet wat C. geschreven heeft en wat B. geantwoord heeft. Mij wordt alleen een „Open brief" tegen Bonger onder de ogen geschoven waaruit zou blijken, dat B. een grote booswicht zou zijn en C. een soort humanistische heilige. Misschien kan men dat wel konkluderen uit wat C. en B. in Vrij Nederland gepubliceerd hebben, maar ik — argeloze lezer van de Humanist — kan dit niet beoordelen, want de redaktie vertelt mij met geen letter, wat er aan de hand is, wat er gebeurd of geschreven is. Zij had tenminste samenvattingen van C's artikel en B's kommentaar of kritiek daarop moeten publiceren naast die „Open brief". Nu heeft de redaktie van de Humanist haar plicht — voorlichten en nog eens voorlichten — ernstig verzaakt. Zij laat haar lezers in de mist rondtasten naar een houvast en daartegen protesteer ik met kracht.
Nogmaals: ik weet geen letter van die publikaties in „Vrij Nederland", dus niets van achtergronden en/of beweegredenen voor het schrijven en publiceren van die „Open brief", maar met één zin maakt het bestuur van de gemeenschap Hoogezand-Sappemeer zich lichtelijk belachelijk: „Constandse heeft ook binnen het Verbond zich erg verdienstelijk gemaakt." Daaruit kán de lezer de konklusie trekken, dat Bonger dit niet, of tenminste veel minder dan C. heeft gedaan. Dit neigt naar het absurde. Iedereen, die „van ouds" thuis is in het Humanistisch Verbond weet: Bonger was vele, vele jaren lid van het hoofdbestuur van het HV, zeker tien jaar hoofdredakteur van „Mens en Wereld" — de voorloper van de Humanist — „eens" een der meest gevierde en gevraagde sprekers binnen het HV . . . er is nog veel meer te vertellen over wat Bonger voor het HV gedaan heeft. Ik durf te beweren: meer, véél meer dan Constandse die zich vele jaren voortreffelijk ingespannen heeft voor de nu vrijwel overleden „Vrije Gedachte", meer véél meer dan voor het Humanistisch Verbond.
En dan: Bonger moet in de „Humanist" toegeven, dat zijn persoonlijke aanval onjuist is geweest." Als hij dit al zou dienen te doen — nogmaals: ik kan dit niet beoordelen — dan toch in „Vrij Nederland", want de lezers van de „Humanist" weten in feite niets van een aanval van B. of C. Volgens goede journalistieke gewoonte dient een „konflikt" tussen twee skribenten, die beiden in één en hetzelfde blad gepubliceerd hebben, in de eerste plaats in datzelfde blad „uitgevochten" te worden en niet in een blad, waarvan de lezers geen weet hebben van dat „konflikt". Publikatie van de „Open brief" zonder toelichting, in deze sensationele opmaak is niets anders dan een ernstige fout van de redaktie van de „Humanist".

Utrecht, J. van Straten

Schrijf kort

We willen in deze Brieven-rubriek graag zo veel mogelijk mensen aan het woord laten, maar vaak ontbreekt de ruimte. Geef ruimte aan anderen en probeer uw brieven, opmerkingen, mening, zo bondig mogelijk te formuleren. Bij voorkeur niet langer dan een halve kolom (200 woorden).
Brieven die deze grens ver overschrijden, kunnen door de redactie bekort worden.

Naschrift Redaktie:

Gaarne geef ik toe dat de plaats waar de „Open brief" verscheen en de wijze waarop zij werd „opgemaakt", de indruk wekte dat het om een zeer belangrijke zaak ging. Mijn fout. De „Open brief" was in de rubriek „Brieven" beter op zijn plaats geweest.
Omdat het hier gaat om iets dat, ook naar mijn inzicht achteraf, buiten het Humanistisch Verbond omgaat, lijkt het zinnig er geen woorden meer aan te wijden. De gemeenschap Hoogezand-Sappemeer ontving inmiddels afdoend antwoord van zowel het hoofdbestuur als de heer Constandse.

Brief HB aan gemeenschap Hoogezand-Sappemeer

Geacht Bestuur,

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft verbaasd en ontstemd kennis genomen van uw open brief, die door de redactie van „Humanist" in goedheid — doch wat ons betreft helaas — werd opgenomen.
De verbazing berust daarop dat het gaat om artikelen die zijn verschenen in Vrij Nederland. Het kan u bekend zijn, dat wij als hoofdbestuur geen invloed hebben bij Vrij Nederland en dit ook niet wensen als het gaat om zaken die niet rechtstreeks de onze zijn. Om zulke zaken gaat het volgens onze inlichtingen, zodat wij voor u het adres niet waren.
Voorts kan het u bekend zijn, dat wij geen toezicht houden en in beginsel ook niet willen houden, op de uitingen van gedachten van leden van het Verbond, en zeker niet onder de hierboven reeds geschetste omstandigheden. Stel voor dat de heren Bonger, Constandse, of wie dan ook, niet meer vrij zouden zijn om artikelen te plaatsen over zaken die ons niet rechtstreeks aangaan, zonder zich af te moeten vragen wat hun „ouderlingen" er van zouden denken!
Wij zijn ook ontstemd. Waarom moet u een toon aanheffen, waarbij u „bijna tot de conclusie" komt dat . . . (zie uw laatste alinea). En waarom moet u de — politiek immers ook zo gevaarlijke — stijl aanhouden van gedwongen openbare schuldbelijdenis? Ik citeer:
„In dit gewijzigde artikel moet Bonger toegeven dat zijn persoonlijke aanval onjuist is geweest en dat deze van meer zakelijke aard had moeten zijn."
Uw gehele brief maakt een nog al onoverwogen indruk en dat behoort natuurlijk niet tot wat men zou wensen van een humanistisch bestuur.
Het zal u duidelijk zijn dat wij van de heer Bonger niets verlangen, nóch ook van de heer Constandse.

Namens het hoofdbestuur
van het
Humanistisch Verbond,
de algemeen secretaris,
Dr. A. J. Wichers

1e Jaargang Nummer 1

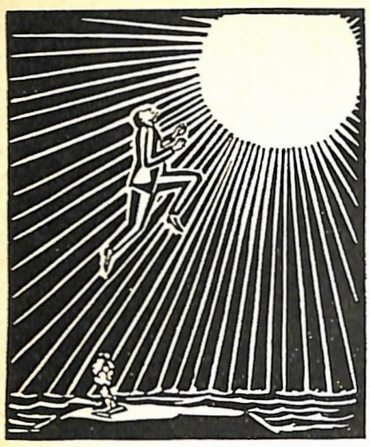

HUMANISTISCH VERBOND Mededelingenblad

Voorlopige abonnementsprijs per jaar f 3.— voor niet-leden. Losse nummers 15 cent
Redactie: Adriaen van Ostadelaan 147, Utrecht - Administratie: Amsterdamsche Straatweg 745, Utrecht

WEERBAAR HUMANISME

Tijdens de tweede wereldoorlog is voor ontelbaren komen vast te staan, dat in een nieuw Nederland gebroken zou moeten worden met de schotjesgeest. Men wilde daar dus mee zeggen, dat het, ondanks verschil in levensopvatting heel goed mogelijk is in velerlei arbeid samen te werken. Wij zoeken eenheid van handelen bij veelheid van denken en geloof. Juist dit laatste betekent de scherpste reactie op het nationaalsocialisme.
En nu zien wij allerwege iets van die eenheid van handelen, iets van die samenwerking ontstaan. Velen gaat het langzamer dan zij tijdens de bezetting hebben gedroomd en beraamd, maar het valt tenslotte mee. De nood en armoede zijn groot genoeg om te dwingen tot samenwerking, maar tegelijkertijd geschiedt het ook uit de overtuiging dat het zo het beste is en dat we voor de oorlog ernstig tekort zijn geschoten. Op politiek terrein vermindert het aantal kleine groepen ten bate van de grote: het woord fusie is daar aan de orde van de dag en de vorming van de partij van de arbeid is een duidelijk bewijs van de nieuwe geest die over de mensen vaardig is geworden. De jeugdorganisaties verenigden zich in de Nederlandse Jeugdgemeenschap, de vakverenigingen doen ernstige pogingen om tot eenheid te komen op het gebied van economisch en sociaal handelen, de kunstenaars vormden hun federatie van kunstenaarsverenigingen en met veel enthousiasme wordt de strijd gestreden voor één Nederlandse radio-omroep. De ervaring van de illegaliteit, dat men met mensen van zeer uiteenlopende overtuiging op vele punten uitstekend kan samenwerken, wordt in het bevrijde Nederland in praktijk gebracht en dat betekent een belangrijk winstpunt! De moderne tijd vraagt bovendien om wat de Engelsen **teamwork** noemen, om een samenspel, zoals men dat op het sportveld mooi voor ogen krijgt.
En het meest verheugende verschijnsel daarbij is, dat men er zich bizonder van bewust blijkt zulk werk niet te kunnen doen zonder duidelijk te beseffen **waarom** men het wil. Er is geen sprake van verdoezeling van beginselen, geen sprake van de slappe houding die spreekt uit woorden als: we zijn 't toch eigenlijk allemaal eens. Nu de oorlog ons meer dan ooit voor de vraag gezet heeft van ons leven, nu 't gegaan is om leven en dood van lichaam en geest, weten wij weer wáárom wij handelen, wát de grondslag is van onze daden. En daar de menselijke geest vanouds tot verschillende waarheden geraakt, zijn wij ons de verschillende levensopvattingen scherp bewust.

*

Bij alle wederopbouw en vernieuwing: van de politiek, van de arbeid, van de culturele verzorging, van de school, het jeugdleven, gaat het vandaag om een principiële houding. Het nationaalsocialisme is de vreselijke waarschuwing geweest voor Europa, wat er van komt als we niet meer weten uit welke geest we leven, als we ons werk alleen nog maar doen uit gewoonte,, zonder er ooit aan te denken waarom we het doen, waarom we vóór zijn of tegen, meedoen of weigeren, ja zeggen of nee. Het is daarom volkomen terecht, dat de nieuw opgestelde beginselverklaringen van de nieuw gevormde samenwerkingen de geestelijke grondslag duidelijk aanwijzen. En dan kan het niet anders of dat zal een tweevoudige grondslag zijn: Christendom en Humanisme.
Wat wij nu echter zien gebeuren is, dat in feite dit een enorm overwicht gaat betekenen van de kerk. De kerk beseft haar taak ten aanzien van de naoorlogse samenleving. Zij neemt een zeer verantwoordelijke houding aan en haar herleefde geestelijke invloed is duizenden , en duizenden ten zege. Door haar duidelijke uitspraken, haar sociale bewustzijn en frisse geest is zij een belangrijke en onmisbare medewerkster bij het herstel en vernieuwing van het Nederlandse volksleven. En omdat zij de meerderheid van ons volk omvat en een eeuwenoude hechte organisatie bezit, is haar overwicht zeer krachtig. Naast haar in de strijd voor geestelijke herleving en verdieping staat het humanisme, de levensovertuiging van honderdduizenden Nederlanders, de tweede eeuwenoude Nederlandse traditie, tot heden echter zonder hechte organisatie, daarom veel minder weerbaar.
Het wekt de schijn alsof het terrein eigenlijk geheel aan de kerk toekomt en de kerk met haar zendingstaak zal deze mogelijkheid niet uit de weg gaan. Als er sprake is van de organisatie van het geestelijk leven en de cultuur, dus op **de scholen,** in **de radio,** in **de jeugdverenigingen,** bij **de volksontwikkeling,** de besteding van **de vrije tijd** (de Zondag!), enz., denkt men vrijwel uitsluitend aan de kerk. Dat wil zeggen: het humanistische volksdeel geraakt als minderheid in de verdrukking! De humanisten gevoelen dit wel, maar omdat zij mèt de kerk van mening zijn, dat ons openbare en algemene leven een stevige geestelijke onderlaag dient te krijgen, staan ze zwak tegenover de kerk als 't erom gaat samen met haar de middelen daartoe te beramen. En dus gebeurt er, wat er altijd gebeurt wanneer bij een werk van de twee deelnemers er één in gebreke blijft: dan neemt de ander de hele taak op zich!
Een minderheid, die zich niet zelfbewust stevig organiseert om aan de geestelijke bloei van het volksleven mee te werken, verdient dat ze in de verdrukking komt. Dit besef heeft geleid tot de oprichting van **het Humanistisch Verbond.** In deze vereniging van Nederlandse humanisten krijgt de tweede, oude, maar nog springlevende volkstraditie eindelijk de vorm, die eis van de tijd is. Moge alle humanisten het belang daarvan verstaan!